

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Jakub Šlechta

Adaptace amerických přistěhovalců v České republice

Bakalářská práce

Praha 2013

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucí své bakalářské práce PhDr. Daně Bittnerové, CSc. za odborné vedení a cenné rady při psaní této práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 28. 6. 2013

podpis

1. Úvod	6
<i>1.1 Existující výzkumy</i>	7
<i>1.2 Téma bakalářské práce</i>	8
<i>1.3 Aktuálnost tématu</i>	8
2. Teoretické zakotvení práce	8
2.1 <i>Pojmy</i>	8
2.1.1 <i>Kultura</i>	9
2.1.2 <i>Migrace</i>	9
2.1.3 <i>Adaptace a integrace</i>	9
2.1.4 <i>Kulturní šok</i>	12
3 Metodologie	13
3.1 <i>Cíle výzkumu</i>	13
3.2 <i>Výzkumná strategie</i>	14
3.3 <i>Výběr vzorku</i>	14
3.4 <i>Techniky sběru dat</i>	15
3.5 <i>Vyhodnocování a interpretace získaných dat</i>	16
3.6 <i>Tématické okruhy</i>	16
4 Reflexe adaptace a integrace	17
4.1 <i>Profil informátorů</i>	17
4.1.1 <i>Skupina s krátkodobou zkušeností</i>	17
4.1.2 <i>Skupina s dlouhodobou zkušeností</i>	18
4.2 <i>Reflexe USA před migrací</i>	20
4.2.1 <i>Reflexe sociálního okruhu v zemi původu</i>	23
4.3 <i>Motivace k migraci</i>	25
4.3.1 <i>Motivace k odchodu z USA</i>	25
4.3.2 <i>Motivace k příchodu do České republiky</i>	26

<i>4.3.2.1 Příklad do České republiky ze zvědavosti, kvůli nasbírání zkušeností či ze zájmu o cizí kultury</i>	26
<i>4.3.2.2 Příklad do České republiky kvůli ženě</i>	28
<i>4.4 Kulturní šok – Konfrontace s českou realitou po příjezdu</i>	29
<i>4.5 Adaptace v České republice</i>	31
<i>4.5.1 Znalost českého jazyka</i>	33
<i>4.6 Kulturní rozdíly mezi Američany a Čechy</i>	36
<i>4.6.1 Hrdost</i>	39
<i>4.6.2 Reflexe generačních rozdílů</i>	41
<i>4.6.3 Pracovitost</i>	41
<i>4.6.4 Rozdíly mezi Čechy a Slováky z pohledu Američanů</i>	43
<i>4.7 Sociální vazby informátora</i>	43
<i>4.8 Kontakt se zemí původu</i>	45
<i>4.8 Perspektiva informátorů v České republice</i>	46
5 Závěr	48
6 Zdrojová literatura	50

1. Úvod

Od té doby, co se v roce 1989 Česká republika otevřela světu, začala pro ní nová migrační epocha. Tehdejší pověst naší země jako “socialistického skanzenu” působila na turisty ze západní Evropy a Severní Ameriky kupodivu přitažlivě. Navštívit země východního bloku bylo do této doby pro občany USA a dalších zemí velmi komplikované a tak, když spolu s pádem Železné opony padla i přísná byrokracie na hranicích, mnoho lidí se této příležitosti chopilo a do ČR brzy přijelo. Místní postkomunistické prostředí 90. let bylo pro občany USA něčím nevídaným, panovala tu zvláštní atmosféra a bylo tu extrémně levno. Po vzoru umělecky založeného levého břehu Seiny v Paříži, kde odjakživa panovaly uvolněnější mravy, si Praha vysloužila od slavného novináře Alana Levyho přezdívku “levý břeh 90. let”¹. Tento název se ujal i mezi samotnými expaty². Američané³ přicházející v 90. letech se zde ocitli především ze zvědavosti, “s přáním zažít doznívající socialismus a být u přeměny socialistické společnosti ve společnost liberální a kapitalistickou.”⁴ Jakkoliv byli tito lidé v Praze spokojeni, trpěli zde nedostatkem amerických výrobků a služeb, na které byli ze své domoviny zvyklí. Této mezery na trhu využila druhá skupina Američanů přicházející sem v této době. Poptávka po dosud nevyužívaných komoditách se šířila čím dál více také ze strany Čechů a tak Američané v 90. letech “vsadili na podnikání v oblastech, které tu chyběly či z jejich pohledu fungovaly nedostatečně (např. oblast služeb, školství a výukových tréninků, personalistiky a pod.) či na podnikání s produkty, které v ČR postrádali (např. karbanátky - ‘burgery’, americké pečivo a sladkosti).”⁵

Po roce 2000 se situace změnila. Česká republika byla v této době již poměrně ekonomicky vyspělou zemí radící se mezi některé státy západní Evropy. Spolu s tím se také změnil důvod, proč sem Američané přijíždějí. Mladí Američané přicházejí studovat na místních univerzitách a institutech, které jim nabízejí kvalitní vzdělání a zahraniční zkušenosti nebo zde pracují na pozicích, na které by ve své rodné zemi v mladém věku nedosáhli. Američané středního věku sem přicházejí

¹ <http://www.praguepost.com/services/about-us.html>

² pojem *expat* je emický, používají ho moji informátoři. Vznikl zkrácením anglického slova *expatriate*. Toto slovo vzniklo z latinského *ex* (mimo) a *patria* (vlast). Označuje tedy jedince žijícího mimo svou vlast.

³ pojem *Američan* používám ve své práci ve smyslu občan USA

⁴ HRDLIČKOVÁ, Lucie: Pohled Američanů na českou společnost. In: Etnické komunity v kulturním kontextu. Vyd. 1. Editor Dana Bittnerová, Mirjam Moravcová. Praha: Ermat, 2008, 267 s. ISBN 978-808-7178-010., Str. 53

⁵ tamtéž

založit rodinu nebo utíkají z konzumního kruhu, kterého museli být ve své rodné zemi součástí. Starší Američané často využívají toho, že jsou zde stále ještě poměrně nízké životní náklady a tak zde někteří z nich tráví svou penzi. Do Prahy od roku 2000 také stále přicházeli podnikatelé, “kteří se již nebáli v České republice investovat, uvažovali o Praze jako o evropské metropoli a začínali brát své české protějšky ze světa obchodu za rovnocenné partnery.”⁶

1.1 Existující výzkumy

Když jsem se před několika lety začal zajímat o americké přistěhovalce, kteří v ČR žijí nebo žili, našel jsem jen omezené množství literatury, které se této problematice věnuje. Přesto je však několik děl, které bych zde rád zmínil, jelikož je považuji za velice přínosné a pomohly mi k napsání této bakalářské práce.

Za velice kvalitní považuji text Lucie Hrdličkové *Pohled Američanů na českou společnost*, který nabízí pohled dvou skupin Američanů žijících v ČR - učitelů angličtiny a obchodníků. Lucie Hrdličková ve své studii shrnuje názory svých informátorů na různé aspekty týkající se české společnosti - pracovní rivality, partnerským vztahům, vztahu Čechů k ostatním etnickým skupinám a podobně.

Stat' Daniely Pěničkové s názvem *Anglicky mluvící cizinci v České republice: Výuka angličtiny jako prostředek společenské integrace* se nevěnuje jen Američanům, ale i dalším anglicky mluvícím expatům, kteří pocházejí z Austrálie a Austrálie. Stat' poskytuje podrobný pohled do života v expatriotských komunitě i mimo ni a hovoří o tom, jak se tato skupina přistěhovalců v České republice realizuje v osobním i pracovním životě.

Bakalářská práce Jany Hierschové obhájená na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v roce 2010 s názvem *Životní strategie občanů USA žijících v České republice* nabízí analýzu života v transnacionálním poli tří Američanů, kteří pobývají v Praze.

Studie Dagmar Siegllové s názvem *Vliv jazykového chování studentů z USA na vztahy s představiteli české společnosti* se věnuje tomu, jak američtí studenti vnímají své postavení v české

⁶ HRDLIČKOVÁ, Lucie: *Pohled Američanů na českou společnost*. In: *Etnické komunity v kulturním kontextu*. Vyd. 1. Editor Dana Bittnerová, Mirjam Moravcová. Praha: Ermat, 2008, 267 s. ISBN 978-808-7178-010., Str. 54

společnosti a jak se toto jejich postavení odráží v každodenní komunikaci s příslušníky české společnosti.

1.2 Téma bakalářské práce

Mým cílem bylo rozšířit dosavadní práci kolegyně v této oblasti a zapojit se do studia občanů USA, kteří žijí v České republice. Tato práce se proto věnuje adaptaci amerických přistěhovalců v České republice. Narozdíl od předchozích výzkumů se budu snažit o reflexi migrantů s ohledem na délku pobytu v ČR.

1.3 Aktuálnost tématu

Toto téma jsem si vybral mimo jiné proto, že je velmi aktuální. Za posledních deset let se počet amerických občanů, kteří v České republice pobývají dlouhodobě zvýšil o 270% na 7317 osob a na Českém území se nyní nachází celkem 4841 občanů USA s pobytem delším než je 90 dní⁷. Spolu s tím, jak se Česká republika stala členem Evropské Unie a s tím, jak pokračuje trend globalizace lze předpokládat, že rostoucí trend migrace obyvatel ekonomicky vyspělejších zemí do České republiky bude jen pokračovat. Pro stále více migrantů se Česká republika stala zemí cílovou, namísto zemí tranzitní.⁸ Náznak toho, že by se vývoj mohl i nadále ubírat stejným směrem ve mě vyvolává naději, že by má práce mohla být užitečná i pro další výzkumy, ať již mé či něčí jiné.

2. Teoretické zakotvení práce

2.1 Pojmy

Ve své bakalářské práci používám několik pojmů, jejichž význam bych na tomto místě rád vysvětlil. Mnoho pojmů má několik různých významů a tak považuji za důležité zde popsat, v jakém významu s nimi pracuji já ve své práci.

⁷ Český statistický úřad - Cizinci podle kategorií pobytu, pohlaví a občanství k 31. 12. 2011 (2011) [Dhttp://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/CB00457FDD/\\$File/141412_t1-06.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/CB00457FDD/$File/141412_t1-06.pdf)

⁸ PĚNIČKOVÁ Daniela, Anglicky mluvící cizinci v České republice: výuka angličtiny jako prostředek společenské integrace In: Etnické komunity: elity - instituce - stát. Vyd. 1. Editor Dana Bittnerová, Mirjam Moravcová. Praha: FHS UK, 2009, 359 s. Agora (Univerzita Karlova), sv. 5. ISBN 978-80-87398-03-6.

2.1.1 Kultura

Jedním z nejvýznamnějších pojmů této bakalářské práce je *kultura*. K objasnění, v jakém smyslu tento termín ve své práci budu používat použiji definici Roberta F. Murphyho, který říká, že „kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím.“⁹ Každý člen kultury má tendenci vnímat jiné kultury skrze hodnoty té vlastní a používat hodnotících soudů. Jednou ze zásad antropologie je se od jakýchkoliv soudů odprostit a tak se i já v tomto výzkumu budu snažit se držet zásad *kulturního relativismu*. Tento přístup zavedl do antropologie Franz Boas, podle kterého “hodnoty, normy a ideje mají smysl pouze v kontextu té kultury, která je vytvořila.”¹⁰

2.1.2 Migrace

Na migraci je možné nahlížet z vícero úhlů pohledu. Můj pohled vychází z pozic etnologických či socio-kulturně antropologických. V tomto smyslu každý migrant, který opouští svou zemi a směřuje do hostitelské společnosti, vystavuje svoji vlastní kulturu střetu s kulturou té země, do které míří. To znamená, že jeho celistvý systém významů, hodnot a společenských norem je v rámci postmigračních procesů vystaven konfrontaci s kulturou dané společnosti. Tato skutečnost vystavuje každého migranta procesu adaptace potažmo akulturace.

2.1.3 Adaptace a integrace

Pojem adaptace je v socio-kulturní antropologii klíčovým pojmem pro vztah jedince, kultury a přírodního prostředí. V užším slova smyslu je adaptace chápána jako přizpůsobení se sociálnímu a kulturnímu prostředí, kdy je termín dáván do souvislosti právě s migrací.

Adaptace je chápána jako první období akulturačního procesu a je podmínkou pro úspěch migranta v hostitelské společnosti. Hajšman v této souvislosti zmiňuje pojem vyrovnání (=adjustment),

⁹ MURPHY, Robert Francis. Úvod do kulturní a sociální antropologie. 2. vyd. Překlad Hana Červinková. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 268 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 15. ISBN 978-808-6429-250., str. 32

¹⁰ SOUKUP, Václav. Přehled antropologických teorií kultury. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 229 s. ISBN 80-717-8328-5., str. 50

“který označuje proces, kterým orgán, organismus, nebo etnicita jednotlivců vstupuje do vztahu ‘harmonie’ nebo ‘ekvilibría’ se svým prostředím.”¹¹

Podle Drbohlava¹² je adaptace imigrantů samozřejmě ovlivněna jednak samotnými migranty, ale též zejména imigrační politikou země a přístupem její majoritní populace k imigrantům.

Castles¹³ rozlišuje hned sedm faktorů, které ovlivňují adaptaci. Mezi ně patří: podmínky obchodu, ekonomický status imigranta, legální status imigranta, sociodemografické charakteristiky příchozích, charakteristiky etnické komunity, podmínky přijímací společnosti a dále také osobnost jedince.

Výsledkem procesu adaptace může být celá řada scénářů - “od na jedné straně bezproblémového soužití, skrze rychlé získání bezpečného právního statusu až případné naturalizace (ziskem občanství) a asimilace, až po častý ilegální pobyt, sociálně ekonomickou marginalizaci, formování separujících se trvalých etnických enkláv, které jsou zároveň silně odmítané majoritní populací (segregace).”¹⁴

První vymezení pojmu akulturace společně předložili v roce 1935 američtí antropologové R. Redfield, R. Linton a M. J. Herskovits. Akulturace podle jejich názoru zahrnuje jevy vzniklé v době, kdy skupiny jednotlivců pocházejících z různých kultur vstupují do stálého, bezprostředního kontaktu, který vede k následným změnám v původních kulturních vzorcích jedné nebo obou skupin¹⁵.

¹¹ HAJŠMAN, Tomáš. Adaptace. IN: Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945: společnost a kultura : sborník referátů přednesených na konf. s mezin. účastí Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV konané ve dnech 5.-8. listopadu 1984 v Sobotíněokr. Šumperk

¹² DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). Migraceonline.cz [online]. 2003 [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/Pohyb_a_pobyt_1.pdf

¹³ CASTLES, Stephen a Mark J MILLER. The age of migration: international population movements in the modern world. 3rd ed. New York: Guilford Press, c2003, xiii, 338 p. ISBN 15-723-0904-0.

¹⁴ DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). Migraceonline.cz [online]. 2003 [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/Pohyb_a_pobyt_1.pdf

¹⁵ REDFIELD, R., LINTON, R., HERSKOVITS, M.J, Memorandum for the Study of Acculturation. American Anthropologist [online]. Vol. 38, No. 1, [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/662563>

Podle Berryho¹⁶ jedinci i skupiny prochází procesem akulturace rozdílným způsobem, respektive uplatňují různé strategie. Výsledkem jsou tyto varianty:

- asimilace - absorpce minoritní skupiny do dominantní, majoritní společnosti nebo sloučení více skupin a zformování "kvalitativně" nové společnosti (tzv. "melting pot" koncept).
- integrace - etnická skupina udrží určitou kulturní identitu a současně se začlení do skupiny dominantní, se kterou významně spolupracuje.
- segregace - minorita si žije víceméně svým vlastním životem v izolaci, udržuje si svou etnickou identitu a tradice.
- marginalizace - „vzepření se“ majoritní společnosti, objevují se pocity odcizení, ztráta vlastní identity a akulturační stres.

V současnosti také někteří autoři zdaleka tolik nepracují s pojmy adaptace a akulturace, ale používají pojem integrace. Tento pojem chápou jako multidimenzionální, kde rovina adaptace na novou kulturu vytváří jen jednu z dimenzí. Kromě kulturní dimenze zde hrají roli i dimenze strukturální, interaktivní a identifikační, přičemž i tito autoři zmiňují, že kulturní dimenze zahrnuje "získání klíčových kompetencí přijímající společnosti při zachování kompetencí původních a týká se jazykových schopností, schopností komunikace, přístupu k informacím, vzdělávání a udržování tradic, náboženství a etnicity"¹⁷.

S teorií akulturace američtí badatelé přišli ve 30. letech 20. století, kdy se o migraci uvažovalo jako o jednosměrném procesu. V současnosti je tento koncept neudržitelný, jelikož nové možnosti, které nabízí elektronická komunikace a současná úroveň dopravy již migranta nevystavují nutnosti definitivně opustit původní prostor. Jeho pozice je v současnosti definována jako transnacionální, což ovlivňuje jeho akulturační procesy - nedochází k preferenci jedné kultury na úkor druhé, naopak dochází ke vzniku takzvané hraniční kultury¹⁸.

¹⁶ BERRY, J. W. *Acculturation and Adaptation in a New Society*. 1992. ISBN 10.1111/j.1468-2435.1992.tb00776.x.

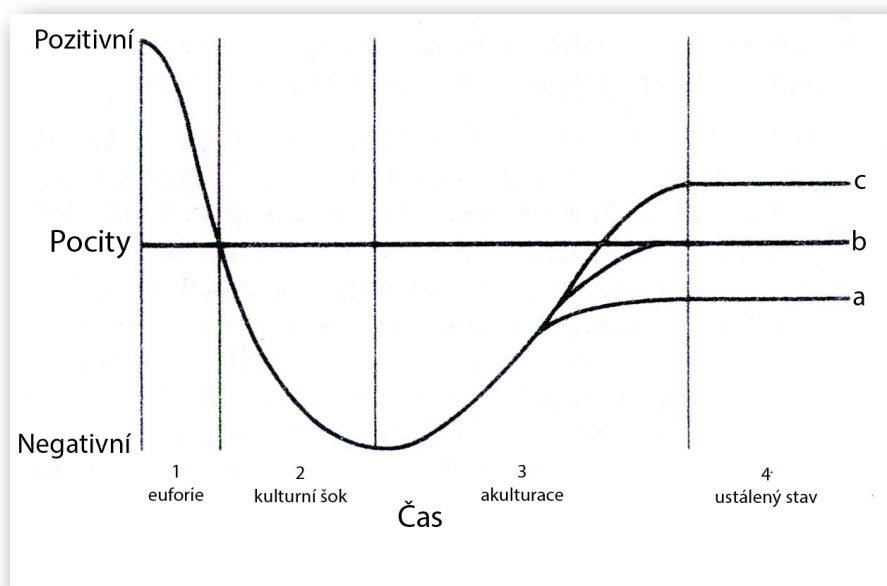
¹⁷ BOSSWICK, HECKMANN 2006; ESSER 2000 in *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*. 1. vyd. Editor Robert Trbola, Miroslava Rákoczyová. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2010, 121, 7 s. ISBN 978-807-4160-677., str. 10

¹⁸ SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK, 2007. 175 s. Sociologická řada, svazek č. 5. ISBN 978-80-7325-136-9.

2.1.4 Kulturní šok

Kulturní šok je jev, který provází většinu jedinců při změně kulturního prostředí. Kalervo Oberg jej jako první v roce 1960 definoval jako “úzkost ze ztráty důvěrně známých znaků a symbolů sociálního styku a jejich nahrazení jinými podněty, které se zdají být podivné.”¹⁹

Podle Hofsteda si každý jedinec v raných fázích života osvojuje hodnoty, které jsou vyznávány v kulturním prostředí, ve kterém vyrůstá. Na těchto hodnotách jsou postaveny veškeré symboly a rituály, které jsou základem každé kultury. Při vstupu do nového prostředí se tak těm nejpečlivějším cizincům může podařit pochopit ony rituály a symboly, málokdy se jim však podaří pocítit ony hodnoty, na kterých jsou rituály a symboly založeny. “V jistém smyslu se návštěvník cizí země navrácí do stavu dítěte, které se musí znovu naučit i ty nejjednodušší věci. To obvykle vede k pocitu rozhořčení, bezmoci a nepřátelství k novému prostředí.”²⁰ Různé emoční stavy, kterými si člověk v průběhu akulturace prochází, Hofstede rozdělil na čtyři fáze - euforie, kulturní šok, akulturace, ustálený stav. Pomožme si k pochopení těchto fází grafem akulturační křivky (obr. 1), který emoční stavy člověka zaznamenává.

Obr. 1 - Akulturační křivka¹⁹

¹⁹ OBERG, Kalvero. Cultural shock: Adjustment to new cultural environments. Practical anthropology, 1960, 7.4: 177-182.

²⁰ HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE. Kultury a organizace: software lidské mysli : spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití. Praha: Linde, 2007, 335 s. ISBN 978-80-86131-70-2.

Bellini²¹, který kulturní šok zkoumal především na zahraničních studentech, popsal jeho čtyři stádia následovně:

- 1) Fáze líbánec: veškeré rozdíly mezi původní a hostitelskou kulturou jsou viděny v pozitivním světle. Migrant nadšeně vítá všechny nové zkušenosti
- 2) Fáze odmítnutí: migrant začne mít s kulturními odlišnostmi problémy. Má potíže se zvládnutím jazyka a zařizování běžných věcí
- 3) Fáze regrese a izolace: migrant začíná být vůči nové kultuře kritický. Začíná se mu stýskat po domově, cítí se osamělý, má vztek, projevit se mohou i stavy úzkosti a deprese
- 4) Fáze adaptace: migrant v nové kultuře žije již plně spokojeně. Kulturní šok naopak hrozí při návratu do prostředí, odkud migrant původně přišel.

3. Metodologie

3.1 Cíle výzkumu

Cílem mého výzkumu je zjistit, jak se američtí migranti adaptují na české prostředí a jak oni sami reflektují prostředí v ČR v závislosti na délce pobytu.

Data, která chceme v průběhu výzkumu získat by měla být zcela jasně definována výzkumnými otázkami. Položil jsem si tedy otázku - *Jak délka pobytu amerických migrantů v České republice ovlivňuje jejich adaptaci a reflexi prostředí kolem nich samotných?*

K zodpovězení mé hlavní otázky mi pomohlo zodpovězení otázek následujících:

Jaké hodnoty Američanům brání v adaptaci v českém prostředí?

Jaké hodnoty Američanům naopak pomáhají v adaptaci v českém prostředí?

Jaké rozdíly vidí Američané mezi Čechy a Američany?

Jaké vlastnosti Čechů jsou Američanům nejvíce sympatické a jaké naopak nejméně?

Co na sobě američtí přistěhovalci museli během svého pobytu v České republice změnit?

V čem vidí Američané smysl své migrace v rámci svého života?

²¹ BELLINI, Mary Ann Santoro. The Four Stages of Cultural Shock. [online]. [cit. 2013-06-27]. Dostupné z: http://www.hthtravelinsurance.com/travel_center/stud_international/023.cfm

3.2 Výzkumná strategie

Má bakalářská práce je postavena na kvalitativním výzkumu, který mi pomohl získat potřebný vhled do života amerických migrantů v České republice a zároveň mi umožnil zodpovězení mých výzkumných otázek. Cílem žádného kvalitativního výzkumu není generalizace na celou populaci, v mém případě jsem získal další vhled do sociální reality několika migrantů. Výstupem mé práce je interpretace pozice vybrané skupiny amerických migrantů v ČR.

3.3 Výběr vzorku

Jelikož je specifická populace, o kterou se zajímám, natolik rozptýlená mezi celkovou populací a zároveň má nízkou frekvenci, zvolil jsem pro svou bakalářskou práci účelový výběr vzorku. Ten je založen pouze na úsudku výzkumníka, který má však zároveň povinnost naprosto přesně definovat populaci, kterou zkoumá.²²

Z celkového počtu amerických přistěhovalců, kteří na našem území pobývají déle než 12 měsíců je více než 65% mužů. V případě trvalého pobytu se pak rozdíl v poměru mužů a žen ještě zvyšuje²³. Z toho se můžeme domnívat, že je zde nevýznamná skupina mužů, která svoji pozici v ČR hledá nezávisle na svých krajankách a tedy i tvoří specifickou migrační skupiny amerických přistěhovalců v ČR. Jedinci, kteří spadají do mnou zkoumané populace, jsou tedy američtí muži v produktivním věku, kteří již déle než rok legálně pobývají na území České republiky. Všichni moji informátoři jsou vysokoškolsky vzdělaní (s výjimkou jednoho, který stále ještě studuje,) a jsou to potomci evropských přistěhovalců do USA.

Vzorek se skládá z deseti mužů. Abych získal dostatečný počet respondentů, využil jsem kromě svých kontaktů také sociální síť Facebook a internetových diskuzních fór, kde se sdružují právě migranti z USA. Zformulované žádosti o setkání s jednotlivými migranty, ve kterých jsem zároveň jasně a zřetelně vysvětlil, za jakým účelem jsou informace sbírány, jsem vyvěsil na těchto veřejně přístupných stránkách. S několika informátory, kteří se mnou byli ochotni spolupracovat, jsem se také setkal v pražských podnicích, kde se Američtí migranti hojně sdružují. Jedná se především o

²² DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.str. 112

²³ Český statistický úřad - Cizinci podle kategorií pobytu, pohlaví a občanství k 31. 12. 2011, 2011 ([http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/CB00457FDD/\\$File/141412_t1-06.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/CB00457FDD/$File/141412_t1-06.pdf))

knihkupectví Globe Bookstore, stravovací zařízení Bohemia Bagel a americký bar Drunken Monkey.

Informátory jsem rozdělil do dvou skupin v závislosti na délce jejich pobytu v České republice. První skupinu tvoří čtyři informátoři s krátkodobou zkušeností. Tito informátoři zde pobývají od 1 do 4 let. Pracovně jsem tuto skupinu nazval “nováčci” a u všech informátorů, kteří patří do této skupiny, jsem záměrně použil fiktivní jména, tak, aby začínala na písmeno K. Věřím, že používání zkráceného názvu “nováčci” a jmen jasně začínajících na písmeno K usnadní čtenáři orientaci v textu. Druhou skupinu tvoří šest informátorů s dlouhodobou zkušeností. Tito informátoři zde pobývají od 4 do 21 let. Jejich skupinu jsem pracovně nazval “etablovaní” a u všech informátorů, kteří patří do této skupiny, jsem použil fiktivní jména záměrně začínající na D a to ze stejného důvodu, jako jsem tu učinil u skupiny první.

3.4 Techniky sběru dat

Pro účely svého výzkumu jsem zvolil polostrukturované rozhovory, které mi umožnily otázky přizpůsobit každému informátorovi zvlášť, avšak zároveň díky předpřipraveným tématickým okruhům a otázkám jsem nezapomněl na nic, na co jsem se chtěl zeptat. Analýza dat vyplývající z tohoto typu rozhovorů byla velice časově náročná, avšak jeho výhody pro mé potřeby jasně převažovaly nad ostatními typy rozhovorů, které by mě při mé práci nakonec spíše brzdily. Ke všem informátorům se v případě tohoto typu rozhovorů přistupuje individuálně, každý rozhovor byl tedy specifický. Otázky z jednotlivých okruhů jsem pro jednotlivé informátory upravil podle informací, které jsem se o nich ještě před samotným rozhovorem dozvěděl.

Aby informátor neměl během rozhovoru tendence se stydět, přetvařovat či jinak ovlivňovat pravdivost cenných odpovědí (tzv. efekt morčete), snažil jsem se vždy ještě před rozhovorem vybudovat vzájemnou důvěru. Každému z informátorů jsem pečlivě vysvětlil, za jakým účelem budou dané informace použity a na své náklonosti k americké kultuře a předchozích zkušenostech jsem ukázal, proč jsem se rozhodl vypracovat svou bakalářskou práci právě na toto téma. Místo konání rozhovorů jsem zcela ponechal na výběru informátora a to proto, že bylo velice důležité, aby se při něm cítil dobře. Rozhovory probíhaly v Praze v odpoledních až večerních hodinách v kavárnách, restauracích nebo na pracovištích konkrétních informátorů.

Před rozhovorem jsem účastníkovi výzkumu vysvětlil potřebu zaznamenávat si rozhovor na diktafon kvůli zpětné analýze dat. Všichni moji informátoři s pořizování audiozáznamu souhlasili a tak nebylo nutné zaznamenávat si mnohdy rozsáhlé odpovědi na papír.

3.5 Vyhodnocování a interpretace získaných dat

Aby byla data analyzována co nejpřesněji, bylo důležité, aby došlo k přepisu nahrávky rozhovorů co nejdříve od jeho pořízení. Vždy jsem se tedy snažil rozhovor přepsat ihned poté, co jsem přišel ze schůzky domů.

Všechny rozhovory probíhaly v anglickém jazyce. Překladem celého rozhovoru do českého jazyka by mohla některá data ztratit svůj význam a tak jsem pro vlastní účely rozhovory přepisoval v angličtině, tedy ve stejném jazyce, ve kterém proběhly. Jelikož pro mě je důležitý především obsah rozhovorů, nejlépe pro mé účely posloužila redigovaná transkripce.²⁴ Jednalo se o ohromné množství dat a tak jsem rozhovor ihned také okódoval. Kódy mi pomohly v textu označit významově homogenní celky dat (*hodnoty, kulturní pravidla, sociální síť*), mezi kterými jsem poté hledal souvislosti. Na rozdíl od samotných rozhovorů jsou kódy v českém jazyce, protože v tom samém jazyce o jednotlivých informátorech také přemýšlím. Druhou úlohou při práci s přepsaným rozhovorem bylo pro mě poznámkování. Poznámky tvoří první krok k interpretaci dat, pomáhají lépe pochopit dané kódy a zachycují úvahy výzkumníka již od počátku výzkumu.²⁵

3.6 Tématické okruhy

Pro rozhovory jsem zvolil celkem deset tematických okruhů otázek, které mi pomohly získat přesně ta data, která jsem pro svůj výzkum potřeboval. Témata okruhů otázek jsou následující, pořadí, ve kterém zazněla v jednotlivých rozhovorech, se mohlo samozřejmě lišit:

- 1) *Sociodemografické údaje informátora*
- 2) *Motivace k odchodu z USA*
- 3) *Motivace k příchodu do České republiky*

²⁴ VAŇKOVÁ M., e-learningový kurz, Úvod do sociálně vědných metod - Verbální techniky dotazování, FHS UK Praha 2009

²⁵ HEŘMANSKÝ M., Úvod do společenskovedných metod - Kvalitativní analýza, FHS UK Praha 2009

- 4) *Reflexe USA před migrací*
- 5) *Kulturní šok – Konfrontace s českou realitou po příjezdu*
- 6) *Adaptace v České republice*
- 7) *Kulturní rozdíly mezi Američany a Čechy*
- 8) *Sociální okruh informátora*
- 9) *Kontakt se zemí původu*
- 10) *Perspektiva v České republice*

4 Reflexe adaptace a integrace

4.1 Profil informátorů

4.1.1 Skupina s krátkodobou zkušeností

Tato skupina informátorů se skládá ze čtyř osob, kteří zde pobývají od 1 do 4 let.

Kyle

Kyleovi je 20ti letý starý student, který pochází z malého města Walla Walla ve státě Washington. Na střední škole ve svém rodném městě se seznámil s českou výměnnou studentkou, se kterou začal zanedlouho chodit. Po absolvování střední školy se rozhodl, že se pokusí získat vysokoškolské vzdělání v České republice, právě proto, aby mohl být nadále se svou přítelkyní. V roce 2011 tedy přišel do Prahy a dnes zde již druhým rokem studuje na mezinárodní vysoké škole. Odchod z USA hodnotí velmi kladně a svou budoucnost vidí v Praze nebo Londýně.

Kevin

Kevin je 23ti let starý Kalifornčan ze San Diega. Při studiu na univerzitě ve Washingtonu D.C. se seznámil se svou přítelkyní Češkou, za kterou se po ukončení studia vydal do ČR. Nyní je zde již přibližně rok a pracuje tu ve velké nadnárodní firmě v Praze, kde také se svou přítelkyní společně žijí. Aktuální zaměstnání mu však zabírá až příliš času a tak sní o tom, že jednoho dne začne učit angličtinu, což by nebylo tak časově náročné. V budoucnu by rád vyzkoušel žít ve Velké Británii.

Kenny

Kenny je 25ti letý mladík z předměstí Philadelphie, který do Prahy přišel poprvé před třemi lety studovat na půlroční studijní stáž, která mu byla jeho vysokou školou v Michiganu nabídnuta. Po promoci toužil po tom nasbírat pracovní zkušenosti v cizí zemi a nejlepší pracovní příležitost mu v roce 2010 poskytl právě pražský institut, na kterém působil jako student. V CERGE-EI nyní působí jako administrativní pracovník. Žije v centru Prahy spolu se svým dvojčetem, který zde též pracuje. Přestože je v Praze velmi spokojený, vnímá svůj pobyt zde jako dočasný, v zimě tohoto roku by se rád vrátil do své rodné vlasti.

Kane

Kane je 35ti letý umělec na volné noze původem z Denveru v Coloradu. Prahu navštívil poprvé v roce 1991 spolu se svými rodiči. Vystudoval humanitní vědy na místní univerzitě, několik let poté se živil jako copywriter pro několik magazínů. V roce 2010 jel do Prahy navštívit svého spolužáka a již tu také zůstal. V Praze se Kane snaží prodávat své obrazy a občasně se živí soukromím doučováním angličtiny. Léta tráví nejčastěji v Polsku u svých vzdálených příbuzných. Je svobodný a rád by prý poznal ještě jinou zemi, než se někde konečně usadí.

4.1.2 Skupina s dlouhodobou zkušeností

Tato skupina informátorů se skládá z šesti osob, kteří v České republice pobývají od šesti do jednadvaceti let.

Dustin

Dustin je architekt pocházející z Detroitu ve státě Michigan, vysokou školu studoval v Notre Damu ve státě Indiana. Je mu 43 let a do České republiky přišel kvůli své manželce Češce, se kterou se setkal v USA. Poté, co spolu žili šest let v Americe se na její popud před sedmi roky přestěhovali do Prahy. Zde bohužel nenašel jakožto architekt takové uplatnění jako v USA a tak začal učit design na místní mezinárodní vysoké škole. Ačkoliv přišel do České republiky především kvůli své manželce, vždy prý toužil potom žít v Evropě. Dříve bydlel několik měsíců v Itálii a Českou republiku navštívil několikrát jako turista. Je ženatý, s manželkou má dceru. Budoucnost mimo ČR neodsuzuje, ale snaží se ze všech sil vybudovat zázemí pro svou dceru právě tu.

Dawson

Dawson je 66ti letý vysokoškolský pedagog a publicista, který se narodil ve státě Virginia. Jakožto syn armádního důstojníka se však již od útlého dětství často stěhoval, přičemž nejdelší čas pobýval v Kalifornii. Poté co získal doktorský titul na univerzitě ve Stanfordu, učil od roku 1979 v bývalé Jugoslávii, Polsku, Rakousku a také v Československu. Právě v Olomouci se setkal se svou tehdejší manželkou, se kterou žil poté několik let v Paříži. Do České republiky přišel kvůli svým dětem, které po rozvodu zůstali v péči matky, která se spolu s nimi vrátila zpět do ČR. Od roku 2003 Dawson pobývá poměrně samotářským způsobem života střídavě na své chatě na Orlíku a v Praze, kde vyučuje na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. Říká, že potřebuje více slunce a tak by se rád na důchod usadil v jeho oblíbené Dalmácii.

Dave

Dave pochází z New Jersey, je mu 34 let. Během svých studií na vysoké škole v Chapel Hill v Severní Karolíně se seznámil se spolužačkou Němkou, za kterou se rozhodl přestěhovat do jejího rodného Augsburgu. Když se rozešli, byl Dave již přesvědčen, že chce zůstat v Evropě a o něco později se rozhodl, že chce žít v Praze, jelikož mu připadala zajímavá. Krátce po příchodu v roce 2006 zde začal učit anglický jazyk na jedné ze soukromých škol, několik let poté začal vyučovat na Právnické fakultě Univerzity Karlovy předměty spojené s právem. Před několika lety mu byl potvrzen nárok na držení italského pasu, jelikož jeho část rodiny pocházela z Itálie. V současnosti žije s přítelkyní Češkou v Praze, avšak přemýšlí o návratu do USA. Důvodem je, že by chtěl více podporovat svého bratra, který je profesionálním golfistou.

Damian

Damian je 37ti letý muž, který se narodil v Chicagu. Vystudoval mezinárodní obchod na univerzitě v St. Louis ve státě Missouri. Již od dětství byl ovlivněn tím, že oba jeho rodiče pracovali v aeroliniích, což jim umožnilo velmi levně cestovat po celém světě. Damianova matka pochází z Itálie a tak si mohl zažádat o uznání dvojího občanství. Italský pas mu prý velmi ulehčil život v České republice, jelikož s ním úřady zachází jako s občanem Evropské Unie, čímž mu odpadá povinnost žádat o vízum či pracovní povolení. Do České republiky se vydal s přáteli okamžitě po pádu železné opony a v roce 2007 se rozhodl sem přemístit na trvalo, když mu zde jeho známí nabídli práci v místním knihkupectví, kde pracuje dodnes. Zda by v České republice chtěl zůstat, říci nedokáže, nebrání se přestěhování se do jiné země.

Dennis

Dennis je 49ti letý muž pocházející z Austinu v Texasu, v témže městě vystudoval vysokou školu. Část jeho rodiny má německé kořeny a tak již od dětství trávil každé léto právě v Německu u svých příbuzných. Československo navštívil poprvé v roce 1987 a létě 1992 se do Prahy přistěhoval nastálo, jelikož ho fascinovala česká literatura. Při jedné z cest z Prahy za svými příbuznými v Německu se ve vlaku setkal s ženou srbské národnosti, která se za ním později přistěhovala do Prahy. V současnosti se však rozvádí. S touto ženou má také dceru, která v Praze právě dokončila mezinárodní střední školu. Spolu s tím zde Dennis svůj pobyt ukončil a s dcerou se vrátil zpět do Texasu.

Douglas

Douglas je 29ti letý učitel angličtiny z Georgie. Studoval na univerzitě v Minneapolis ve státě Minnesota. Jeho rodiče měli zálibu v cestování a již od útlého dětství ho na všechny cesty brali s sebou. Poté co v roce 2006 promoval, se rozhodl, že by rád poznal, jaké je to žít v cizí zemi a vybral si právě Prahu, o které slyšel, že je pro učitele angličtiny ideální. Poté, co tři měsíce učil na jedné ze soukromých škol, zjistil, že ho práce učitele nebaví a tak se začal živit jako barman v nejmenovaném pražském podniku. V dubnu 2013 se po rozchodu s českou přítelkyní rozhodl vrátit do své rodné Georgie v USA.

4.2 Reflexe USA před migrací

Informátoři, kteří se zúčastnili mého výzkumu pocházejí z rozdílných částí USA, pocházejí z různě velkých měst či vesnic. Všichni z nich ale pocházejí ze střední třídy. Přes veškeré rozdíly však polovinu mých informátorů něco v tomto ohledu spojuje a to je zkušenost s životem v Evropě ještě předtím, než migrovali přímo do České republiky. Dva moji informátoři předtím žili v Německu, jeden v Itálii, jeden ve Francii a několika dalších státech Evropy a poslední z nich půl roku studoval v Praze. Zbýlých pět informátorů nikdy nežilo mimo USA. Domnívám se, že předchozí zkušenost s životem mimo rodnou zemi mohla mít jistý vliv na rozhodování se pro učinění tak velkého kroku, kterým migrace na jiný kontinent pro většinu jedinců je, nicméně se zcela jistě nejedná o rozhodující faktor, proč migraci do České republiky zvolili.

Informátoři, kteří tu jsou již dlouho, mají často se vzpomínáním na svůj život v USA problém. Při rozhovorech se jim příliš nedařilo ho znatelněji uchopit a popsat. Někteří informátoři z této kategorie mi pověděli, že na svůj život v USA vzpomínají jako na jiné životní stádium, které je těžko porovnatelné s tím, ve kterém se nacházejí nyní. Zdůrazňují, že se za tu dobu jejich identita rozvinula a že dnes sami sobě připadají jako naprosto jiní lidé, než kterými byli, když ještě žili v USA.

“Když jsem přišel bylo mi 27, zrovna jsem ukončil školu a moje jediné pracovní zkušenosti jsem měl z dob, kdy jsem pracoval jako sportovní agent. Je pro mě tedy poměrně těžké srovnávat svůj život předtím než jsem přišel a nyní, je to porovnávání dvou různých životních fází.” popsal Dave.

Můj nejdéle v České republice žijící informátor Dennis při otázce, jak by popsal svůj život v USA předtím než přišel sem, začíná vzpomínat na věci, které měl rád a které mu nyní vyhovují, zmiňuje to, že mu chybí mexické jídlo, které je v jeho rodném Texasu prý výborné a zároveň dodává, že mu vyhovuje to, že nemusí všude jezdit autem. Odpověď uzavírá slovy: *“Život mimo USA je ohromnou součástí mého dospívání, je to už tak dlouho, co jsem začal žít tu. Člověk se za tu dobu hodně změnil.”*

Také Douglas svůj život v USA vnímá jako strašně vzdálený: *“Byl jsem mladý a naivní, studoval jsem s tím, že budu učitel angličtiny, ale vůbec mě nenapadlo, jaké to bude. To co dělám nyní, je něco úplně jiného. Sám jsem zkrátka někdo zcela jiný.”*

Informátor Dawson strávil podstatnou část svého života v různých zemích mimo USA. Při dotazech kladených na jeho životní styl před příchodem do České republiky proto váhá, zda mám na mysli životní epizodu, když žil v Paříži, v Jugoslávii, či když žil v USA. Každé místo má pečlivě spojené s tehdejší životní situací, okolnostmi i zážitky. *“V USA jsem bydlel v malém městečku v Kalifornii, velice nádherná příroda, vše bylo blízko. Ve Francii jsem poté bydlel kousek od Versailles, dojíždění do samotné Paříže bylo únavné a zdlouhavé. Když jsme se s ženou rozcházeli, přistěhoval jsem se do centra Paříže a tam se mi moc líbilo, měl jsem ve svém okolí všechno co jsem potřeboval, byly tam obchody, pekárny, dokonce jsem měl i svojí vlastní židli ve své oblíbené kavárně. A když za mnou přijely děti, chodili jsme tam spolu.”*

Damianovi rodiče pracovali v aeroliniích a tak s nimi poměrně levně cestoval po celém světě:

“Létali jsme do Mexika, Thajska, Číny a také hodně po Evropě, nejvíce do Itálie, odkud pochází má matka. Už od malička jsem propadl zájmu o cizí kultury, hodně jsem chtěl žít v nějaké cizí zemi.”

Naznačuje to, jak právě díky cestování v sobě objevil tendenci žít v cizí zemi.

Moji informátoři, kteří jsou zde krátce ve svých odpovědích nejsou tak jednotní jako ti, co zde jsou již delší dobu. Jejich vzpomínky na USA jsou jednoznačně čerstvější a tak se jim daří je lépe uchopit.

Kenny na svůj život v USA vzpomíná zásadně v dobrém: *“Měl jsem štěstí, že mám skvělou rodinu, dbali na to, aby se mi dostalo dobrého vzdělání, mám tam skvělé přátele. Nikdy jsem neměl nějaké problémy, když jsem dospíval, měl jsem štěstí. Studoval jsem historii. Určitě jsem od ničeho neutíkal, jako lidé, kteří nevycházejí se svou rodinou, u dělají průšvih nebo něco podobného, to rozhodně nebyl můj případ.”*

Kane na USA vzpomíná podobně jako Kenny: *“Vedl jsem takový normální spokojený život, nic mi nescházelo. S rodičema jsem měl výborný vztah, měl jsem dobré kamarády u nás v sousedství i vcelku dobré výsledky ve škole.”*

Kyle při vzpomínání na život v USA mluví především o svých rodičích: *“Vyrůstal jsem ve velmi věřící rodině a tak jsem trávil spoustu času v kostele. Na střední škole jsem si najednou uvědomil, že to není to, co bych chtěl po zbytek života dělat. Oba rodiče v církvi pracovali dokonce na vysokých pozicích a tak mě neustále nutili být jako oni. I když jsem se vzepřel a do kostela přestal chodit, neustále jsem cítil tlak rodičů na své vlastní morální hodnoty.”* Nutno podotknout, že Kyleovi je momentálně 20 let a snaha vymanit se z vlivu rodičů je pro toto životní stádium vcelku běžná.

Kevin při vzpomínkách na život v USA zmiňuje neustálé stěhování. To je podle jeho slov věc, která na něm zanechala největší stopu: *“Stěhování mi pomohlo si uvědomit, jak jsou Spojené státy obrovská země, přestože v ní všichni mluví jedním jazykem. Díky tomu jsem se setkal snad se všemi druhy lidí, viděl jsem, jak se chovají od sebe rozdílně, jak přemýšlejí rozdílně. Lidé na východě jsou uzavřenější, jsou trochu jako Němci. Na západním pobřeží jsou lidé uvolněnější, rodiče svých nejlepších úpřátel jsem tam oslovoval křestními jmény, na výchdním pobřeží jsem je musel*

oslovovat příjmením. Také jsem strávil nějaký čas ve střední části USA, v Utahu, centru Mormonské církve. Tam se lidé tak chovali úplně jinak, oblékali se jinak. Alkohol se směl prodávat jen ve státních obchodech právě kvůli jejich ortodoxnímu náboženství.”

V odpovědích informátorů jsou patrné některé rozdíly. Za prvé je zjevné, že “etablovaní” svůj život vnímají jako uzavřenou kapitolu. Používání minulého času je v jejich výpovědích mnohem častější než ve výpovědích “nováčků”, kteří ještě stále pociťují participaci ve vzpomínkách, které popisují a tak používají spíše přítomný čas. Za druhé je zjevné, jak rozdílnou roli, hrají ve výpovědích informátorů ostatní lidé. “Etablovaní” vzpomínají spíše na životní situaci či na geografická místa, kdyžto “nováčci” více zmiňují lidi ze svého okolí, především rodinu a přátele.

4.2.1 Reflexe sociálního okruhu v zemi původu

Názor rodiny a přátel na odchod informátora do jiné země je často velice důležitý, jelikož může ovlivnit celkový průběh migrace. Někteří moji informátoři se setkali ze strany svých blízkých s podporou jiní naopak se zklamáním. Ukázalo se, že čím více blízkých ze strany jednotlivých informátorů má zkušenosti s migrací, o to s větší podporou se samotní informátoři setkali. Příbuzní informátorů migraci zpětně hodnotí vždy jako obohacující a správný krok.

Poměrně mladý Kevin popsal situaci následovně: *“Rodiče mě podporovali. Celý život jsme se hodně stěhovali, na žádném místě jsem tedy nežili déle než tři roky a to mi celou situaci dost ulehčilo. Můj otec dříve pracoval ve Švýcarsku a tak život v Evropě znal. Matka byla poněkud smutná, že se stěhuju, ale plán je takový, že jsem tu pouze dočasně a tak je dost možné, že se vrátím zpět.”*

Také Daveův otec žil nějaký čas v Evropě a tak ho jako svého syna v migraci podporoval. Matka byla podobně jako v Kevinově případě starostlivá: *“Nebyla to negativní reakce. Matka se samozřejmě strachovala, otec byl velmi nadšený, je otevřený všemu možnému, také žil chvíli v Evropě. Mám italský pas - moje babička z matky strany byla totiž Italka a tak i moje matka měla k Evropě automaticky dobrý vztah, přece jen se v ní ale objevily nějaké mateřské pudy a měla zkrátka strach, že se její syn stěhuje za oceán. Mám velmi blízký vztah se svým bratrem a ten byl dost zklamaný, že odjíždím. Trávili jsme spolu mnoho času, zrovna začínal svou sportovní kariéru a bylo to pro něho dost těžké.”*

Douglas při našem rozhovoru řekl, že jeho rodiče byli z jeho cesty dokonce i nadšení: “Měl jsem tak trochu pocit, že se mě chtějí zbavit. Nerozuměl jsem tomu, že jsou tak nadšení. Myslím, že byli pyšní, že jsem se k takovému kroku odhodlal. Otec jeden semestr studoval v Anglii a tak asi věděl, že je to správný krok.”

Naopak Dustin situaci zřejmě příliš lehkou neměl, přestože ho podporovali jeho přátelé, jeho rodina ne: *“Mnoho lidí bylo velice překvapených, často se mě ptali proč se sem chci přestěhovat, měl jsem v tu dobu velice dobrou pozici v práci a pěkný dům, nerozuměli tomu, proč to chci vše najednou opustit. Část mých přátel mi říkala, že je to velice velice vzrušující takto opustit USA a vidat se do Evropy, část přátel jakoby žárlila ale v pozitivním slova smyslu, tak trochu mi záviděli. Velká část rodiny však měla se stěhováním problém, nedokázali pochopit, že by za tím stál nějaký racionální důvod.”*

Také Kane se setkal s negativní reakcí svých rodičů: *“Bylo to hrozné, původně jsem sem jel jenom na tři týdny a když jsem telefonoval domu, že tu nejspíš zůstanu a zpátky do USA přiletím až kdoví kdy, tak byli rodiče dost naštvaní, pořád mě přemlouvali ať se vrátím zpět do USA. Jsem ale moc rád, že spolu zase vycházíme, asi pochopili, že se mi tu zkrátka líbí.”*

Dennis, který je v České republice s několika přestávkami již od roku již od roku 1992 vnímá věc s nadhledem: *“Všichni moji přátelé mají neustále pocit, že jsem tu na dovolené. Zkrátka jsem pro ně v Evropě a tak si asi myslí, že tu jen relaxuji, přitom tu také musím pracovat.”*

Zdá se, že někteří lidé ze sociálního okruhu informátorů bylo migrací informátora zaskočeno. Jelikož na migraci nebyli připraveni, snažili se jí také zabránit. Buď citovým vydíráním (naštvaní) nebo dehonestací samotné migrace (přirovnávání k dovolené).

Z doby pobytu informátora nepoznáme jen to, jak dlouho tu daný člověk již pobývá a vstřebává zkušenosti, ale také se z tohoto údaje dozvíme, v jakém historickém kontextu Spojené státy opustil. V tomto případě však délka pobytu ani historický kontext na názor sociálního okruhu mých informátorů žádný vliv nemá. Názor na migraci je spíše utvářen předchozími zkušenostmi s migrací.

4.3 Motivace k migraci

Podle neoklasické teorie je migrace důsledkem „push“ a „pull“ faktorů. Migrant vždy zvažuje okolnosti, které ho „vypuzují“ ze země původu („push factors“), stejně jako promyšlí výhody, které mu migrace přinese. „Pull factors“ jsou tedy příčinnou, proč migrant zvolil právě onu cílovou zemi.²⁶

4.3.1 Motivace k odchodu z USA

Mezi mými deseti informátory se nenašel nikdo, u koho by byla nespokojenost s životem v USA primárním důvodem k migraci. Přestože někteří informátoři při našem rozhovoru dokázali uvést jisté skutečnosti, které jim v USA hodně vadili.

Americký prezident George W. Bush úřadující v letech 2001 až 2009 patřil k nejméně oblíbeným prezidentům v historii USA²⁷. Nesouhlas s jeho politikou řešilo mnoho Američanů migrací ze země. Také můj informátor Dustin se stal velkým odpůrcem Bushovi administrativy: *“Čím dál více jsem nesouhlasil s politikou George Bushe, který byl v tu dobu prezidentem, což mi velice ulehčilo rozhodování o tom, zda nebude lepší se přestěhovat do ČR. Dá se říct, že jsem nesouhlasil prakticky se vším, co Bushova administrativa navrhovala.”* Podle jeho slov nešlo o to, že by nesouhlas s Bushovou politikou celkově zapříčinil jeho odchod z USA, spíše se jednalo o jakýsi impuls, který mu rozhodování o migraci významně ulehčil.

Kyle, který se pro odchod z USA rozhodl teprve v 18 letech, zmiňuje několikrát v našem rozhovoru vymanění se z vlivu rodičů: *“Žít v Česku pro mě bylo jakýmsi vysvobozením, mohl jsem si konečně žít svůj vlastní život, už jsem dále nemusel poslouchat své rodiče, které mi neustále chtěli něco diktovat. ... Chtěl jsem od toho všeho utéct.”*

²⁶ VOJTKOVÁ, Michaela. Teorie mezinárodní migrace. [online]. [cit. 2013-06-27]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=253&lst=1>

²⁷ Bush's Final Approval Rating: 22 Percent. CBS News [online]. ©2009 [cit. 2013-6-21] Dostupné z: <http://www.cbsnews.com/stories/2009/01/16/opinion/polls/main4728399.shtml>

4.3.2 Motivace k příchodu do České republiky

Všichni moji informátoři jsou bezesporu výraznými individuálními osobnostmi s rozdílnými rysy osobností a rozdílnými přístupy k životu. Přesto všechno jsem však mezi nimi našel kromě jejich země původu také několik dalších společných znaků. Mezi informátory jsou tedy dvě skupiny lidí, jedinci z každé skupiny sdílí motivaci k příchodu - ti, co do České republiky přišli kvůli ženě a ti, co do České republiky přišli kvůli zvědavosti či prostého zájmu o poznání jiné kultury a způsobu života v jiné než domovské zemi. Právě žena a zájem o život v zahraničí byly v mém výzkumu dvěma hlavními “pull faktory” jednotlivých informátorů. Motivaci k příchodu do hostitelské země považuji za velmi důležitou, jelikož tento faktor zpravidla ovlivní migrantovu adaptaci v hostitelské kultuře.

4.3.2.1 Příchod do České republiky ze zvědavosti, kvůli nasbírání zkušeností či ze zájmu o cizí kultury

Považuji za nezbytné nejprve popsat, co míním pojmem *zvědavost*. Jak jsem již uvedl v úvodu této práce, v 90. letech byla Česká republika v očích Američanů jakousi exotickou zemí, kterou do té doby mohli navštívit jen zteží. Po pádu Železné opony byla spousta Američanů *zvědavá*, jak se žije v zemi, která byla ještě pouhých několik měsíců zpět více či méně izolována od vlivu USA a Západní Evropy. Mezi mými informátory jsou dva lidé, kteří popsali právě tento důvod příchodu. Další moji informátoři také uváděli *prostý zájem o cizí kultury*, který v sobě objevili buď díky tomu, že hodně cestovali nebo díky tomu, že si uvědomovali svůj evropský původ. Někteří moji informátoři také uvádějí jako svůj důvod příchodu touhu po načerpání nových *zkušeností*, ať již pracovních či všeobecných. Všechny tyto tři důvody se u jednotlivých informátorů velice často prolínají a tak není možné je dále kategorizovat.

Jeden z mých informátorů, který přišel do České republiky poprvé právě ze zvědavosti, Damian, se ke své tehdejší situaci vyjádřil následovně: “*Vyrůstal jsem ve světě, kde proti sobě byly postavené dvě mocnosti - USA a Sovětský svaz s celým východním blokem. Obě tyto mocnosti byly de facto ve válečném stavu a jakmile padla železná opona, my jsme najednou do těchto zemí mohli cestovat, aniž bychom se museli podrobovat nadměrně přísným celním kontrolám či museli vysvětlovat důvody, proč Československo chceme jako Američané navštívit, jako tomu bylo do té doby. Najednou nás nikdo nepodezíral z toho, že bychom byli například špióni. Bylo úžasné být najednou v Praze.*” Poté

co několik let žil v USA se v roce 2007 vrátil, aby se zde pracoval v knihkupectví, které vlastní jiný Američan.

Informátor Dennis uvedl podobný důvod: *“Cestoval jsem tak různě po Evropě a objevil jsem českou literaturu, toho času především disidentskou. Začetl jsem se do všech těch knih, ale uvědomoval jsem si, že překlad za moc nestojí. Vždycky se býval takový ten člověk přes jazyky a tak jsem si jednoho dne řekl ‘proč bych se nenaučil Česky a knihy si nepřečtl v originále?’ Přijel jsem vlakem do Prahy, udělal jsem si tu přátele, zalíbilo se mi tu a tak jsem tu také zůstal.”*

Kenny, který na rozdíl od předchozích dvou informátorů přišel po roce 2000, zde nejprve půl roku studoval a po několika měsících se sem vrátil za práci uvedl tento důvod: *“Už od jakživa mě velice zajímaly cizí kultury, ta americká mě moc nezajímala, příliš jsem nesouhlasil s tím materialistickým způsobem života. Vážím si USA, zastávám ale názor, že několik let by člověk měl žít mimo vlastní zemi. Je to velmi obohacující. Je dobré to udělat dokud ještě člověk nemá povinnosti.”*

Kane do České republiky přijel nejprve jako turista: *“Několikrát jsem byl předtím v Polsku a tady se mi zalíbilo ještě víc. Mohl jsem tu navíc bydlet u kamaráda a hrozně mě to lákalo vyzkoušet si život v cizí zemi.”*

Douglass podle jeho slov ovlivnilo to, že od dětství hodně cestoval: *“Když jsem byl malý, tak mě cestování hrozně štvalo, od nějakých patnácti mě to ale začalo bavit, začal jsem to všechno konečně vnímat, to jak jsou lidi všude rozdílní. Nějak to ve mě zůstalo a tak jsem se rozhodl, že z USA odejdu.”*

Rozdíly mezi informátory jsou z hlediska motivace značné. Ukázalo se, že informátoři, kteří se o své migraci rozhodovali v 90. letech, uvažovali o migraci jinak než migranti, kteří přišli v době nedávné a tedy patří do skupiny “nováčci”. “Etablovaní” neskrývají, že je různým způsobem zaujala komunistická či postkomunistická éra. O reáliích tehdejší doby, pádu komunistického režimu a dopadu transformace na celou zemi přemýšlejí, je to problematika, která je skutečně zajímavá. “Nováčci”, kteří do České republiky přišli nejdříve v roce 2009, o komunistické minulosti zdaleka tolik nepřemýšlejí. Je nutné říci, že daný rozdíl není způsobem samotnou délkou informátorova pobytu v ČR, ale historickým obdobím, ve kterém “etablovaní” narozdíl od “nováčků”, žili.

Lehkost s jakou někteří moji informátoři do cizí země přišli je pro většinu Čechů nepředstavitelná. Jak uvádí Lucie Hrdličková, sami Američané se podivují nad tím, že “většina Čechů neuvažuje o emigraci či přesídlení za lepší práci,”²⁸ což jen potvrzuje rozdíl v uvažování mezi Američany a Čechy v oblasti migrace.

4.3.2.2 Příchod do České republiky kvůli ženě

Část informátorů uvedla, že do České republiky přišli kvůli ženě české národnosti. Mezi těmito informátory je značné množství těch, kteří již předtím buď měli zkušenosti s životem v Evropě nebo o něm alespoň snili.

Na hranici mezi informátory, kteří přišli ze zvědavosti či kvůli ženě, je informátor Dave. Během studií na univerzitě v USA se seznámil se spolužačkou Němkou, za kterou se později odstěhoval do Německa. Teprve po jejich rozchodu se sám rozhodl vydat se do České republiky. *“Když jsem odpromoval, musela se vrátit do Německa do Augsburgu. Rozhodl jsem se, že tam pojedou s ní, abych zjistil, jak moc by se mi tam líbilo. V tu dobu jsem ještě podnikal, takže jsem tam jel skutečně jen na krátkou chvíli. Líbilo se mi to tam, sice jsme se rozešli, ale já už zůstal v Evropě. Už jsem tu několikrát byl a ve skrytu duše jsem tu asi chtěl žít,”* naznačil nepřímou, že právě žena Evropanka byla impulzem, který mu umožnil si splnit svůj sen.

Dvacetiletý Kyle své rozhodnutí odcestovat do České republiky vnímá dvěma pohledy. Představa studia na vysoké škole v Evropě totiž pro něho byla přitažlivá ze dvou důvodů. *“Všechno to začalo, když mi bylo 14 let a já přišel za rodičemi s tím, že jednou odjedu do Austrálie, Itálie či na Island,”* popsal. Fakt, že si na střední škole našel přítelkyni pocházející z cizí země mu jaksi poskytlo příležitost tento plán uskutečnit, přestože nelze vyloučit, že citové pouto, které s ní v té době již měl vybudované, a připravené sociální prostředí nebylo hlavním motivátorem k uskutečnění jeho cesty. *“V momentě, kdy se začalo řešit, kam půjdu na vejšku, rodiče už tušili, že budu chtít odejít za Janou do Evropy. Najednou se naskytla ta příležitost žít v Evropě a já si konečně mohl splnit svůj sen z dětství.”*

²⁸ HRDLIČKOVÁ, Lucie: Pohled Američanů na českou společnost. In: Etnické komunity v kulturním kontextu. Vyd. 1. Editor Dana Bittnerová, Mirjam Moravcová. Praha: Ermat, 2008, 267 s. ISBN 978-808-7178-010., Str. 62

Také Kevina přivedla do Čech přítelkyně, se kterou se setkal ve škole: *“Mohla za to moje přítelkyně. Nechtěla žít v USA a já se tomu podřídil. S přítelkyní jsme spolu studovali ve Washingtonu D.C. a když odjela zpět do ČR, já v USA ještě půl roku zůstal. Nyní tu tedy žiji už něco přes rok a zatím se mi tu celkem líbí.”*

Informátor Dustin se k otázce, proč přišel do České republiky, vyjádřil následovně: *“Hlavní motivací pro mě byla má manželka, občanka ČR, která žila v USA asi 8 let a již toho měla plné zuby. Řekl jsem si, že by to mohla být příležitost začít zde nový život, ale uznávám, že to byl především její nápad se sem přestěhovat.”*

Poslední z informátorů, kteří sem přišli kvůli ženě, je Dawson, nutno však podotknout, že jeho konečným motivátorem pro usídlení se v České republice, byli jeho synové: *“Když jsem přijel na seminář do Olomouce, setkal jsem se tam s Češkou, která učila letecké dispečery angličtinu, zamilovali jsme se do sebe a vzali se. V USA nebyla příliš šťastná, 12 let jsme spolu žili ve Francii, ale když jsme měli už děti, rozvedli jsme se a ona se i spolu s nimi vrátila do ČR. Snažil jsem se za nimi dojíždět tři roky, ale bylo to velmi náročné a tak jsem byl velice rád, když mi Jan Sokol a Ivan Havel nabídli práci v Jinonicích.”*

Informátoři, kteří do České republiky přišli za ženou měli bezpochyby v mnohém ulehčenou situaci. Všem těmto informátorů dané ženy poskytly cenné zázemí v podobě sociálního okruhu a zkušeností. Většina z těchto informátorů také měla zkušenosti s migrací z předchozího dlouhodobého pobytu mimo USA. Mezi lidmi, kteří byli motivováni k příchodu ženou se nacházejí “nováčci” i “etablovaní” a tak můžeme říci, že délka pobytu nehraje v tomto případě roli.

4.4 Kulturní šok – Konfrontace s českou realitou po příjezdu

Moji informátoři mi poskytli cenné informace o tom, jakými útrapami si při prvních týdnech a měsících pobytu v České republice prošli. Kulturní šok u nich nebyl vyvolán jen vstupem do méně ekonomicky zdatného prostředí, ale také při osobním kontaktu s Čechy.

Všichni moji informátoři se na počátku svého pobytu cítili ostrčeně a to zejména kvůli vyšší uzavřenosti Čechů vůči okolí, než jak je tomu u Američanů. Američané, jakožto obecně velmi

přátelští a otevření lidé, tak měli problémy navazovat první kontakty nejen kvůli jazykové bariéře ale také kvůli bariéře pomyslné, kterou okolo sebe Češi běžně stavějí.

Pro mnoho mých informátorů bylo také dost zarážející vidět, jak se komunistická éra odrazila na podobě celé země. Někteří však také vidí pokrok, jakým se naše země ubírá. Informátor Dave To popsal těmito slovy: *“Nejvíce mě překvapilo, že éra komunismu měla skutečně nějaký dopad na to, jak to zde funguje. Dokonce i na lidech to bylo vidět. S tím v USA nemáme žádnou zkušenost, celkově nepřemýšlíme o tom, jak historie ovlivnila současnost. Je ale úžasné vidět, jak se vše vyvíjí správným směrem. V této lokalitě (Vinohrady) žijí již šest let a neustále se to tu mění k lepšímu. Je to tu více a více mezinárodní, celá Praha se tímto směrem změnila. Ani jsem takový prudký rozvoj nečekal. Je to fantastické.”*

Informátor Dustin zase promítnul působení komunistické éry do architektonické podoby Prahy slovy: *“Jakožto architekt jsem dokázal jednak ocenit krásy Prahy, ale zároveň mi bylo líto, když jsem někde jinde viděl nádherný barokní zámek, vedle kterého stál hnusný panelák postavený za éry komunismu.”*

Také Dennis si nemohl nevšimnout architektonické podoby města: *“Když jsem sem přišel poprvé, tak to bylo ještě za komunismu, bylo to hrozně vzrušující tu být, byl jsem ohromen krásou budov, zároveň jsem byl ale šokován jejich stavem. Co si tak pamatuju, tak většina budov se doslova rozpadala.”*

Damian ve své výpovědi zmínil i absenci zeleně ve městě: *“Jedinou barvu, kterou si ve městě v devadesátých letech viděl, byla šedivá. Mohl jsi prochodit celé město a viděl jsi jen pár stromů. Nebyly tu navíc žádné obchody, žádné služby, nemohl jsem uvěřit, jak v těchto podmínkách mohli lidé tak dlouho žít.”*

Posledním informátorem, který zmínil špatný stav věcí, je Dawson: *“Nevím proč, ale vždycky jsem si myslel, že se Češi skvěle oblékají. Když jsem sem ale v osmdesátém roce přišel, byl jsem doslova šokován, jak měl každý opravdu ošklivé šaty. Špatná ekonomická situace, mě opravdu zklamala. To jsem však nevyčítal samotným Čechům ale spíše jsem měl dojem, že jsou ještě stále trestáni za rok 1968. Pamatuji si, že jsem byl v Brně v jedné samooblaze a podlaha byla udělána ze sirového dřeva - neopracovaného, nenalakovaného - bylo znát, že je zde vše opravdu ve špatném stavu.”*

Mezi další mnoha informátory zmiňovaný problém patří narmokani v pražských ulicích. Damian své první setkání s otevřenými drogami popsal následovně: *“Někdy ještě v devadesátých letech jsem šel uličkou za Obchodním domem Kotva a spatřil jsem nějakou holku, jak má v ruce jehlu, brala asi heroin. To je něco, co v Americe na ulici nikdy nevidíš a popravdě jsem z toho byl dost smutný.”*

Dalším kulturním šokem je nadměru vysoká forma byrokracie, se kterou se moji respondenti pravidelně setkávají, kdykoliv si potřebují něco vyřídit. *“Jaksi jsem si zvykl, že musím na úřad cizinecké policie jít tři dny v řadě, stále mi ale nejde do hlavy, proč vy Češi potřebujete mít na každém papíře deset různých razítek. To je otrěsné!”* uvedl Damian v našem rozhovoru. Kyle připojil podobný názor: *“Velice mě zklamal způsob, jak se Češi občas chovají k ostatním. Když jsem si obnovoval víza na cizinecké policii, chovali se ke mě otrěsně. Nemluví ani trochu anglicky a když mi zrovna nikdo nemohl jít překládat, chovali se ke mě opravdu hrubě.”*

Ke kulturnímu šoku patří také celá řada negativních pocitů. Téměř učebnicově své pocity popsal Kenny: *“Hned první týden, co jsem tu byl, tak jsem jel na výlet do Bratislavy. Bylo to v zimě a jeli jsme autobusem po dálnici a já jsem koukal z okna na ta nekonečná zasněžená pole a vůbec jsem nechápal, proč tu jsem a co tu dělám. Bylo to tehdy pro mě hodně depresivní.”*

V oblasti kulturního šoku nácházíme mezi informátory podobné rozdíly jako v oblasti motivace příjezdu, kdy “etablovaní” byli mnohem více konfrontováni s komunistickou minulostí než “nováčci”. Můžeme říci, že kulturní šok byl u “etablovaných” vyvolán spíše právě pozůstatky komunistického režimu, zatímco u “nováčků” byl kulturní šok vyvolán rozdílnou mentalitou, či běžnou dezorientací v prostoru a depresemi a to právě kvůli tomu, jak se prostředí České republiky za tu dobu změnilo.

4.5 Adaptace v České republice

Všichni moji informátoři připustili, že aby v české kultuře vlastně mohli žít, museli přizpůsobit některé své rysy chování. Všichni v této oblasti hojně skloňují slova *uzavřenost* a *přátelskost*.

“Nejdůležitější bylo, abych se naučil být podobně uzavřený jako Češi. Musel jsem se naučit nedávat tolik najevo své emoce. Lidé by na mou americkou otevřenost nedokázali reagovat, nezbylo by jim

nic jiného než to ignorovat,” potvrdil mi informátor Dawson fakt, že byl nucen upravit některé své vzorce chování takovým způsobem, aby korespondovaly s místní kulturou. *“Tady neexistuje, že by spolu neznámí lidé v obchodě prohodili z ničeho nic pár slov, řekli si vtip, tak jako jsem to znal z USA nebo Paříže. Pokud bych se o to samé pokusil s Čechy, ve většině případů by prostě ‘stáhli svou oponu’, bránili by se tomu,”* dodal.

Dále spousta informátorů uvádí, že si museli zvyknout na “české” platy, přestože jsou zde Američané obecně lépe placeni než Češi působících na stejných pracovních pozicích: *“Když jsem přijel, tak jsem měl nějaké úspory z dob, kdy jsem pracoval v New Yorku. Připadal jsem si tu jako král, mohl jsem si koupit cokoli. Jakmile mi ale došli tyto úspory a já žil jen z české výplaty, byl to docela těžké, musel jsem se zase naučit počítat peníze,”* přiznal se Kevin.

Dále z mého výzkumu vyplynulo, že až na několik výjimek platí pravidlo, že čím déle tu jednotliví informátoři pobývají, tím méně cítí jakýsi společenský tlak na materiální zabezpečení, s kterým se ve spojených státech setkávali. Informátor Dawson, který se dlouhodobě zabývá kulturními rozdíly mi tento problém popsal následovně: *“Američany bych popsal mimo jiné jako vysoce materialisticky založené. Nejde o to, že by byli závistivý, jde spíše o to, že v jejich kultuře neexistuje žádný jiný způsob, jak se mezi sebou poměřovat. čím více věcí mají, tím lépe pro ně a pak pro ně neexistují již žádné další ambice či další cíle, kterých by chtěli dosáhnout. Pokud se jim nedaří získávat stále více věcí, začnou se cítit špatně, dokonce až provinile.”*

Dawsonova slova mi potvrdil také informátor Dustin: *“Velice obdivuju jakousi prostotu a skromnost Čechů. Líbí se mi, že se narodil od Američanů, kteří se celý život ženou za úspěchem, si Češi vystačí s tím, že mají zdravou rodinu, chatu, byt 3+1 v Praze a automobil Škoda Fabia. Američané za každou cenu musí obrovské domy a auta, která ve skutečnosti nepotřebují. Podle toho se mezi sebou neustále poměřují.”*

Kyle, který v USA příliš s lidmi nevycházel “kvůli jejich povrchnosti” tvrdí, že ho Češi naučili upřímnosti: *“Češi mě naučili, že upřímnost se vyplácí, díky nim jsem zjistil, že nejlépe se k mě lidé chovají v momentě, kdy si na nic nehraji a jsem skutečně sám sebou.”*

Kenny kritizuje, jak v Česku vše dlouho trvá a popisuje, jak se této situaci musel přizpůsobit: “V ČR jsem se musel naučit čekat, nebýt hned ze všeho nervózní. Američané jsou velmi přímý, od všeho se čeká, že to bude rychle hotové. V Čechách tohle očekávat nemůžeš, je skvělé, když se to povede, ale to se stává málokdy. Občas je to hodně frustrující, musel jsem se naučit, jak se zklidnit a čekat až věci nějak dopadnou. Musíš být prostě trpělivější a klidnější.”

S odlišným přístupem Čechů se mnozí moji informátoři setkávají i na pracovištích a mnozí s ním mají nemalé problémy. Informátor Kevin mě do svého problému zasvětil následovně: “...*v práci mám trochu problémy. Američané jsou velmi citliví, máme v sobě trochu té přehnané britské slušnosti. Moji kolegové takoví nejsou. Prostě mi řeknou ‘Ta práce, co jsi udělal, je na nic. Předělej to’, zatímco v Americe by mi řekli něco ve smyslu ‘velice oceňuji ten kus práce, který si tu udělal, ale možná by tomu prospělo, kdyby jsi tuto část upravil a tuto část úplně vynechal.’* Na otázku, zda mu tento přístup vyhovuje odpověděl: “*Americký, hodně Američanů má český přístup rádo, líbí se jim ta přímost. Já jsem ale jeden z těch přehnaně citlivých Američanů, které tento přístup uráží.*” Jelikož je zde tento informátor teprve prvním rokem, nelze vyloučit, že stále prožívá kulturní šok a tak je možné, že si na podobný přístup časem zvykne a plně se mu přizpůsobí. Bude velmi zajímavé sledovat, jak na tuto otázku zareaguje za dva či tři roky.

V rámci adaptace hraje délka pobytu velkou roli. Obecně platí, že čím déle migrant v cizím prostředí pobývá, tím více je podřízen místním pravidlům a hodnotám a tím lépe je také prostředí přizpůsoben, což platí i pro mé informátory. “Etablování” si v tomto smyslu pochvalují “skromnost”, kterou od Čechů přejali a vymanili se tak z konzumního kruhu, který je v USA realitou. Dále se ukázalo, že na adaptaci závisí také osobnost informátora a prostředí, ze kterého přišel.

4.5.1 Znalost českého jazyka

Při integraci v cizím kultuře hraje velkou roli, také to, jak určitý jedinec zvládá jazyk hostitelské země²⁹.

²⁹ KORAC, M. Integration and How We Facilitate it: A Comparative Study of the Settlement Experiences of Refugees in Italy and the Netherlands. *Sociology* [online]. 2003-02-01, vol. 37, issue 1, s. 51-68 [cit. 2013-06-27]. DOI: 10.1177/0038038503037001387. Dostupné z: <http://soc.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0038038503037001387>

Zcela nejlépe ovládají češtinu informátoři Dennis a Dave. Dennis, který je zde ze všech informátorů nejdéle mi na otázku, zda se naučil česky odpovídá plynou češtinou s nepatrným přízvukem: *“Lidé mi říkají, že mluvím docela dobře.”*

Dave svou znalost češtiny nedemonstruje, ale popisuje: *“Mluvím česky, mohlo by to být ale lepší. Asi na své Češtině nepracuju tolik jako bych měl, angličtinu tedy ale v běžném styku nepoužívám, v restauracích, kavárnách, v práci, všude mluvím česky. Rád sportuji a mám několik spoluhráčů, se kterými mluvím jen česky. Například tenhle půlstránkový novinový článek by mi v angličtině zabral pár minut, česky si ho též přečtu, ale občas musím použít slovník a trvá mi to hodně dlouho. Mám ale ohromnou motivaci svou Češtinu ještě zlepšit, chci na tom pracovat. Rád bych četl více novin, například Respekt a další kvalitní tisk, čímž bych se stal větší součástí místní kultury.”*

Dustin, který je zde 7 let a má za manželku Češku popsal svou znalost češtiny následovně: *“Řekl bych, že na úrovni mezi začátečníkem a pokročilým. Nedokážu doslova konverzovat ale dorozumím se. Především jsem navštěvoval speciální kurzy, dokonce se mi podařilo se začít učit Česky již v Americe, kde jsem našel velice dobrého učitele.”*

Také Douglas přiznal poměrně dobrou znalost češtiny: *“Mluvím podle mě docela dobře, když jsem pracoval v jazykové škole, zadarmo jsem tam navštěvoval kurzy češtiny pro cizince, to mi dalo hodně.”*

Informátory, kteří český jazyk ovládají doplňuje Kane, který se již dříve učil jiný slovanský jazyk: *“Ano, když žiješ v cizí zemi, je vždy lepší znát místní jazyk. Uměl jsem předtím trochu Polsky a tak už jsem znal to nejtěžší - systém skloňování a časování.”*

V tomto ohledu další skupina informátorů přiznala, že česky umí trochu nebo vůbec:

Kenny při své výpovědi klade důraz na rozdíly mezi aktivním a pasivním používáním češtiny: *“Učil jsem sám, nechodil jsem na žádné kurzy. Dokáži tedy číst poměrně dobře a celkem i rozumím, ale mluvit se mi nedaří. Cítím, že bych měl, ale nemohu se k tomu nějak dostat. Pořád cítím že možná jednou odjedu a co potom s češtinou? Necítím se dobře když mluvím česky. Jakmile zjistíš, že si v Praze vystačíš bez češtiny tak potom necítíš žádnou motivaci se jí učit. Pokud mluvíš špatně česky,*

tak se s tebou radši budou bavit anglicky a ti lidé co neumí anglicky se z mojí zkušenosti celkově neradi stýkají z cizinci a tak radši odejdou.”

Kevin je tu ze všech informátorů nejkratší dobu, ale přestože má přítelkyni Češku, česky se nikdy zatím neučil: *“Naučil jsem se jen z odposlechu, takže velmi málo. Pokud se zaposlouchám do něčí konverzace, tak trochu vycítím o čem se lidé baví, ale to je vše.”*

Dawson, který je zde z mých informátorů jako druhý nejdéle češtinu kupodivu neovládá: *“Umím pouze základy, říkám tomu, čeština pro přežití.”*

Kyle, který žije se svou přítelkyní, u jejíž rodičů tráví víkendy také češtinu příliš neovládá: *“Minulý rok jsem strávil dva měsíce na intenzivních kurzech češtiny. Letos na to zatím nemám čas, ale pravidelně spolu mluvíme s Janou a tak mě doučuje ona. Doufám ale, že se jednou naučím plynule, čeština mi přijde opravdu krásná.”*

Damian přiznal, že svou snahu naučit se česky vzdal poměrně rychle: *“Ve svém životě jsem měl jen jednu jedinou lekci češtiny, od té doby jsem se tam neukázel. Víím, že bych se jí měl správně naučit, ale v Praze se všude dorozumím i bez ní.”*

Znalosti češtiny jsem u jednotlivých informátorů netestoval a tak úroveň jejich jazykového vybavení nemohu posoudit. Vycházím proto z faktu, že sami informátoři své znalosti českého jazyka hodnotí buďto jako dobré, špatné nebo žádné. Ukázalo se, že moji informátoři ovládají český jazyk na různých úrovních bez ohledu na to, jak dlouho zde pobývají. O úrovni českého jazyka mých informátorů nerozhoduje délka pobytu, věk, zaměstnání ani sociální okruh. Znalost závisí spíše na individuálním přístupu každého informátora.

Mnoho informátorů k tomuto tématu uvedlo, že češtinu nevyužijí mnohdy, ani když chtějí. Současné pražské prostředí je podle jejich slov natolik mezinárodní, že je opravdu těžké narazit na člověka, který by anglicky neuměl.

4.6 Kulturní rozdíly mezi Američany a Čechy

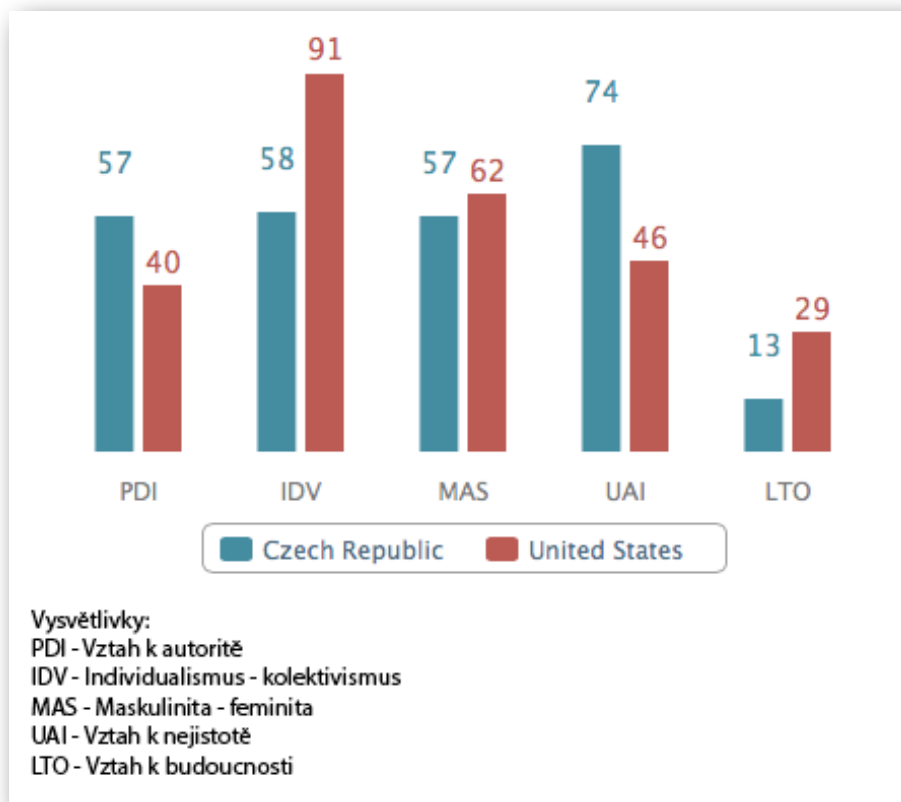
Kulturní základ lidí nacházejících se na jednom území je formován mnoha vlivy. Geert Hofstede u každé země určuje hodnotu čtyř dimenzí, které ovlivňují povahu celé kultury³⁰. Tyto čtyři dimenze určují:

- vztah k autoritě - čím vyšší hodnota, tím se mezi lidmi na nejnižší možné mocenské pozici a lidmi na nejvyšší mocenské pozici objevují větší rozdíly v podílu na moci
- individualismus nebo kolektivismus - čím vyšší hodnota, tím jedinci v dané kultuře upřednostňují individuální postoje, čím nižší hodnota tím jedinci upřednostňují skupinové postoje
- maskulinitu nebo feminitu - čím vyšší hodnota, tím jedinci v dané kultuře upřednostňují hrdinské, asertivní a ambiciózní činy, čím nižší hodnota, tím jedinci upřednostňují umírněné jednání dbající na křehkost života
- vztah k nejistotě - čím vyšší hodnota, tím se jedinci v dané kultuře více drží předepsaných pravidel, čím nižší hodnota, tím jsou jedinci ochotni respektovat nové věci

Internetové stránky autora nabízejí srovnání dvou libovolných kultur³¹. Pomozme si k lepšímu pochopení rozdílů mezi českou a americkou kulturou, jak je vidí Hofstede, grafem, který porovnává právě čtyři základní dimenze obou kultur. (obr.2) Graf nabízí také pátou dimenzi, která určuje to, jak moc jsou jedinci v dané kultuře zaměřeni na budoucnost či na minulost (vyšší hodnota udává větší zaměření jedinců na budoucnost).

³⁰ HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE. Kultury a organizace: software lidské mysli : spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití. Praha: Linde, 2007, 335 s. ISBN 978-80-86131-70-2.

³¹ HOFSTEDE, Geert, osobní internetové stránky <http://geert-hofstede.com/czech-republic.html>

Obr. 2 - Srovnání pěti dimenzí české a americké kultury podle Geerta Hofsteda³¹

Z Hofstedova srovnání vyplývá, že:

- uvnitř české kultury je silnější hierarchické rozložení než uvnitř kultury americké
- Češi jsou méně individualističtí než Američané
- úroveň maskulinních a feminních znaků jsou v obou kulturách přibližně stejné
- Češi se více drží předepsaných pravidel a méně riskují
- Češi nejsou zdaleka tak zaměřeni na budoucnost, jejich myšlení se více drží v rovině přítomnosti

Jednotliví informátoři popisují kulturní rozdíly mezi Čechy a Američany různě, podobně jako v otázce adaptace v souvislosti s kulturními rozdíly hojně skloňují slova *přátelskost*, *uzavřenost* nebo *otevřenost*.

Dustin vnímá rozdíly mezi Američany a Čechy pouze jako povrchní záležitost: *“Češi mi narozdíl od Američanů přijdou velice uzavření, jakmile je ale člověk pozná, zjistí, že jsou velice podobní Američanům. Američané jsou jen více otevření k lidem, které neznají, jsou optimističtější.*

Američané dokonce vypadají šťastnější, ale nemyslím si, že by byli popravdě šťastnější než Češi.”

Svůj americký optimismus demonstruje na následujícím příkladu: *“Na jedné škole, kde učím, jsem*

jediný Američan mezi Čechy. Vždy, když je potřeba promluvit ke studentům, celý učitelský sbor tvrdí, že bych to měl udělat já. Prý jsem totiž jako každý Američan velký optimista a studenty tak dokáži povzbudit k lepší náladě a lepším výkonům.”

Také Kane má pocit, že kulturní rozdíly mezi Američany a Čechy jsou spíše povrchní: *“Ono se to spíše jen zdá že jsou Američané a Češi tolik rozdílní. Všichni jen lidé a mám e v sobě nějaký ten společný základ, chceme mít zdravou rodinu, nečinit nic špatného a tak podobně.”*

Kenny tvrdí, že: *“lidé v Americe jsou zcela jistě hlasitější, lépe se cítí ve svém prostoru a příliš je nezajímá, kdo je v jejich okolí. Abych v Čechách nevyčnival, musel jsem se tedy naučit nemluvit tolik nahlas, být celkově slušnější, nestěhovat nábytek v restauracích, mluvit potíše do telefonu, když jsem zrovna v tramvaji a tak podobně.”* Rozdíly mezi jednotlivými Čechy podle něho také nejsou tak velké jako rozdíly mezi jednotlivými Američany: *“V Čechách zdaleka nepotkáš tolik lidí šílených lidí jako v Americe”* a vzápětí dodává, že *“Češi jsou ve srovnání s Američané mnohem nezávislejší a šikovnější.”*

Dave srovnává kulturní odlišnostmi Evropanů a Američanů: *“Tady v Evropě je jaksi snažší porozumět ostatním kulturám, je zde spousta národům na poměrně malém území, všichni znají svou historii. V Americe lidé uvažují trochu jinak, mezi lidmi tam neustále panuje ten americký falešný úsměv. Byl jsem v kavárně a číšník se ke mě choval tak přátelsky, že jsem si myslel, že se odněkud známe. Bylo to pro mě potom vcelku trapné, nerozuměl jsem tomu ale, proč člověk u kterého si v kavárně objednávám je ke mě tak přátelský. To by se v Evropě nikdy nestalo.”* Odlišnost vnímání Američanů a Evropanů demonstruje také na příkladu: *“Když cestuje Američan v rámci USA je to něco úplně jiného, tady v Evropě cestuješ a poznáváš nové věci, učíš se nové věci, Američané necestují do Vegas s otázkou ‘jaké to tam asi je’, cestují tam prostě za relaxem. Jeden můj kamarád cestoval nedávno do Colorada a já se ho zeptal ‘jaké to tam bylo?’ a on mi na to odpověděl, že vůbec neví, co tím myslím. Zajímalo mě, jací tam jsou lidé, jaké je tam prostředí a on mě vůbec nechápal.”*

Dawson tvrdí, že narozdíl od americké konzumní společnosti jsou v Čechách důležité i jiné hodnoty: *“Podobně jako u Francouzů zde hraje velmi důležitou roli rodina a celková kvalita života - jdete s někým na pivo nebo na koncert - a potom také jakýsi nadhled, který vnímám hlavně u lidí na vesnici, kde tráví poměrně dost času.”* Zároveň však také Čechy vnímá *“jako velmi uzavřené, v*

okolí lidí, které neznají, mají neustále pocit trapnosti. Neví, jak se chovat mezi cizími lidmi, jsou pak velmi stydliví, přijdou mi jako malé děti, kterým někdo musí říct, jak se mají chovat.” Oceňuje však, “jak se Češi mezi sebou dokáží semknout v nelehkých časech, jako tomu bylo například během revoluce na Václavském náměstí nebo během pohřbu Jana Palacha.”

Dennis klade důraz na rozdílný historický vývoj obou zemí: *Tady v Čechách všude vidíš ti stovky let historie. Například klasická hudba, tady jí ještě stále poslouchá tolik lidí, ale v Americe téměř nikdo. Tady v České republice lidé žili na stejném místě po generace, mezi sousedy mají takové pouto a k okolním lidem se stále ještě chovají s jistou skepsí. Lidé v Americe jsou jiní v tom, že každého předci přišli odjinud. Právě proto jsou světu otevřenější než lidé tady v Čechách.”*

Kevin zdůrazňuje, že v USA žije 350 milionů lidí a tak je velice těžké Američany nějak popsat, říká ale, *“že zcela běžně ignorují zbytek světa. Ve školách se toho o zbytku světa moc neučíme. Jediný, co jsme se o Evropě učili bylo, zda jednotlivé země byly součástí západního nebo východního bloku. Lidé necítí potřebu starat se o to, co se děje mimo USA a to je velká škoda.”*

Kyle tvrdí, že: *“Američané se sice neustále usmívají, ale ne vždy to myslí upřímně, Češi se nestydí za své pocity a tak jim nedělá problém se mračit či se smát naplno. Pak také vzhled, české ženy jsou velmi krásné, čeští muži mají zase dobrý vkus na oblékání, podle mého názoru. Američanky by mohli být stejně krásné, ale podle mě si málokdy udělají na zkrášlování se čas. Na ulicích je často vidíš v tepláčkách a vytahanych mikinách, to by málokterá Češka někdy udělala.”*

Názory informátorů na kulturní rozdíly mezi Američany a Čechy se vesměs shodují. Ukázalo se, že jakákoliv odchylka v názorech na tyto rozdíly vzniká především z osobní zkušenosti, bez ohledu na délku pobytu, historický kontext doby příchodu, věk a podobně.

4.6.1 Hrdost

O Američanech se tvrdí, že jsou to velcí vlastenci. V rámci mého výzkumu jsem se také zajímal, jestli se toto vlastenectví spolu s migrací do cizí země vytrácí či zda je v myslích migrantů stále přítomno.

Dustin tvrdí, že: *“Američané mohou býti pyšní především na technologický pokrok, inovace a také na svou pracovitost. K překvapení všem cizincům jsou také opravdu štědří. To má své kořeny asi v*

náboženství, díky kterému jsou lidé již od malička učeni, že se mají o vše dělit s ostatními. Určitě můžeme být také pyšní na to, jak jsme oproti jiným národům přátelští. V ČR si velmi často uvědomuji, že bych se raději setkával s povrchně šťastnými lidmi než s upřímně smutnými lidmi.”

Dave má v tomto ohledu podobný názor jako Dustin: *“Američané mohou být pyšní na spoustu věcí. Na technologické inovace, USA jsou stále světovým lídrem v tomto oboru. Ještě před pár lety bych řekl, že na zodpovědnou roli v zahraniční politice, ale pak vyšla najevo spousta důkazů o neetickém zacházení, porušování mezinárodních práv atd. a tak s tím již nyní souhlasit nemohu. Rozhodně tedy mohou být hrdí na inovátorského ducha, celkově na svého ducha, jsou velice pozitivní, což je jistě velice užitečná vlastnost.”*

Také Dawson si myslí, že Američané mají být na co pyšní, *“ačkoliv už ne na tolik věcí, jako dříve. Jsou to velice otevření lidé, jejich otevřenost sice naneštěstí není příliš hluboká, avšak dokáží se k cizincům chovat opravdu férově - na dálnici se vám rozbije auto a najednou vám zastaví deset různých Američanů, kteří vám za každou cenu chtějí nabídnout svou pomoc, pokud se nově přistěhujete do města, lidé se za každou cenu snaží se s vámi zkamarádit - když má žena dostala svou první práci přišla domů se slovy ‘zcela cizí lidé ke mě chodili a vysvětlovali mi, podle čeho mám poznat různé mince, a doslova si to užívali.”*

Kyle myslí, že *“Američané milují svou zemi, milují život v ní, jsou světová velmoc a moc dobře to vědí. Jsou na to hrdí. Mají specifický životní styl, na který jsou pyšní, zbožňují kolektivní sledování fotbalu, Nascar a dalších sportů. Rádi střílejí ze zbraní.”*

Kevin má pocit, že současná Amerika již nemá být na co pyšná: *“Současná generace Američanů není ta, co by Ameriku udělala Amerikou. 2. světová válka a pár let po ní je doba, kdy se zrodila ta obdivovaná Amerika. Ta totiž dala práci milionům lidem, vyrábělo se jídlo, zbraně, vozidla. To je ale asi ten poslední impuls, který naše země dostala. Nikdo mého věku nemůže říct, že by Americe prospěl obdobně jako to udělala generace našich otců a praotců. Celý školní systém stojí za nic, průměrný student americké univerzity toho ví stejně jako průměrný student českého gymnázia. Ale je to stále můj domov a domov je vždycky fajn, i když se Ti zrovna nelíbí, co se tam děje.”*

Kane je nejvíc hrdý na americkou velkorysost: *“Vždycky, když přiletím zpět do USA, líbí se mi, jak je každý velkorysý, na každém rohu se na Tebe někdo usmívá a ty se hned cítíš skvěle. Díky tomu je tam taková příjemná atmosféra, taková, kde jinde na světě nenajdeš.”*

I přes dlouhou dobu pobytu mimo USA se stále velká část mých informátorů cítí hrdá na alespoň určitou část americké kultury.

4.6.2 Reflexe generačních rozdílů

Nezávisle na tom, jak jsou zde jednotliví informátoři dlouho, vidí rozdíly mezi jednotlivými generacemi Čechů. Přesněji řečeno vidí rozdíl, mezi Čechy narozenými před revolucí a těmi, kteří se narodili až po ní.

“Ty rozdíly mezi generacemi jsou ohromné. Mladá generace je celkově otevřenější, mezinárodnější, někdy mám pocit, že starší generace si prošla opravdu těžkými chvílemi a to se na nich podepsalo. Mají asi pocit, že se jim někdo stále dívá přes rameno. Mladší generace je ale jiná, z ničeho si nedělá moc starostí, mají demokracii, prosperitu, sebevědomí, jsou zkrátka právem spokojeni.” popsal své postřehy v našem rozhovoru informátor Dave.

Kenny, který nevidí rozdíly mezi generacemi tak jednoznačně, myšlenku ještě dále rozvíjí: *“Mladí lidé - řekněme z Tvé generace - jsou zcela jistě otevřenější než jejich rodiče nebo dokonce prarodiče. Jsou zde však také určité skupinky - jsou zde mladí lidé, kteří mají silné mezinárodní cítění, kteří sní o tom že jednou budou pracovat nebo chodit do školy v zahraničí, a pak jsou tu ti, těch je bohužel asi ještě stále více, kteří nemají zájem o jakoukoliv spolupráci s cizí kulturou, jsou zkrátka více jako jejich rodiče. Mám takový pocit, že úroveň Angličtiny každého Čecha odpovídá přibližně tomu, jak moc je otevřený světu. Ten kdo mluví skvěle Anglicky je asi hodně otevřený, ten co mluví špatně o to pravděpodobně vůbec nestojí a vystačí si se základy, které se naučil ve škole.”*

4.6.3 Pracovitost

Téměř všichni moji informátoři se shodli na tom, že Američané jsou o dost pracovitější než Češi. Vadí jim česká ležérnost a nízké ambice.

Damian se k pracovitosti vyjádřil následovně: *“Američané jsou silně pracovně založení. U nás v knihkupectví pracuje i několik Čechů a zdaleka nepracují tak tvrdě. Nedělá jim problém se v pátek sbalit a odjet na víkend na chatu. Američané jsou zvyklí pracovat i o víkendech.”*

Kyle se vyjádřil dost podobně: *“Američané jsou velmi pracovití, je to vlastnost, která se předává z generace na generaci. Každý je vychováván k tomu, že nikdy nedostane nic zadarmo. Pracovat tvrdě se zkrátka vyplácí. V českých obchodních centrech často vidám, jak některé prodavačky hrají v pracovní době hry nebo jsou na Facebooku - to je něco, za co by V Americe dostali okamžitě výpověď.”*

O tom, že Američané jsou velmi pracovití je přesvědčen i Dustin, zároveň však dodává: *“Je třeba si uvědomit, že Američané jsou takto pracovití také kvůli svému konzumnímu způsobu života. Očekává se od nich, že si budou neustále kupovat nové a nové věci.”*

Také nízká úroveň zákaznického servisu je něco co s pracovitostí souvisí a mým informátorům dělá starosti: *“Byl jsem zde hned od začátku nemile překvapen přístupem, který mají obchodníci ke svým zákazníkům. Jakožto Američan toto vnímám velmi citlivě, my jsme zvyklí na velmi dobrý zákaznický servis,”* řekl Dustin při našem rozhovoru.

Podobně jako Dustin to vnímá i Dennis: *“Myslím si, že lidé tu mají pocit, že poskytovat dobrý zákaznický servis není nic, na co by měli být pyšní.”*

Dave se k úrovni zákaznického servisu staví narozdíl od dvou předchozích informátorů jinak: *“Mám trochu pocit, že do Ameriky příliš nepatřím, na rozdíl od jiných Američanů mi nevadí, že obsluha za mnou v kavárně přijde jen jednou za hodinu, zkrátka mi na tom nezáleží. Vyhovuje mi to.”*

Právě vyšší pracovní nasazení může být důsledkem toho, že americká společnost je podle Hofstedeho individualističtější.

4.6.4 Rozdíly mezi Čechy a Slováky z pohledu Američanů

Velmi překvapivým momentem mého výzkumu byla schopnost některých mých informátorů popsat rozdíly mezi Čechy a Slováky a to především proto, že rozdíly mezi těmito dvěma národy nedokáže zformulovat ani většina Čechů. Všichni tři informátoři, který si těchto rozdílů byli vědomi, se vyjádřeli přibližně stejně.

Zcela nejpřesněji své domněnky vyjádřil informátor Dave: *“Dokáží odhadnout, že určitý člověk není Čech, ale že je to Slovák, Češi jsou takoví slušní, umírnění, což je v pořádku, je to opravdu dobrá vlastnost. Když potkám Slováka, je vždy nějakým způsobem expresivnější a otevřenější než Čech. Otevřeností mám v tomto případě na mysli to, že o sobě ti lidé řeknou druhému člověku mnohem více a rychleji.”*

Mladý Kenny dokonce vidí rozdíly nejen mezi Čechy a Slováky, ale také mezi Čechy a Moravany: “lidé z Moravy jsou podle mě přátelštější než lidé z Čech, Slováci jsou zase asi ještě přátelštější než lidé z Moravy.”

Douglas zase při srovnávání zmínil i velmi podobně jazyky obou národů: *“Ani po těch letech, co jsem tu, nedokáží rozpoznat Češtinu od Slovenštiny, většinou ale poznám, kdo je Slovák a kdo je Čech, Slováci jsou takoví uvolněnější a hlasitější.”*

Schopnost jednotlivých informátorů rozeznat rozdíly mezi Slováky a Čechy nezávisí na délce pobytu v Čechách, ale spíše na typu osobnosti.

4.7 Sociální vazby informátora

Při příchodu do hostitelské společnosti mají různí lidé různé přístupy k lidem ve svém okolí. Ti, kteří v hostitelském prostředí touží po tom, co nejdříve navázat nové vztahy, mají mnohdy situaci zkomplikovanou jazykovou bariérou, kulturním šokem a dalšími faktory. Při příchodu do České republiky měla tyto problémy velká část mých informátorů. To je jeden z důvodů, proč mnoho z nich navazovalo první kontakty v naší zemi nejprve s místní komunitou anglicky mluvících expatů. Tyto komunity poskytují nově příchozím migrantům praktické informace ohledně bydlení, společenských akcí a tak podobně. A co víc, expatriotické spolky dokonce mnoha migrantům

poskytují “primární (záchytnou) sociální síť, která poskytuje lidem v cizím společenském prostředí pocit známého.”³²

Další část mojich informátorů byla při navazování kontaktů zvýhodněna tím, že jejich česká přítelkyně je okamžitě po příjezdu seznámila s lidmi ze svého vlastního sociálního okruhu. Do tohoto okruhu zpravidla patřila jak rodina češky, tak i její přátelé. Při zkoumání sociálních vazeb mých informátorů jsem mimo jiné zjišťoval také to, jaké zda se v okolí jiných Američanů cítí rozdílně než v okolí Čechů nebo dalších národností či zda jednotliví informátoři provozují rozdílné aktivity s různými lidmi v závislosti na jejich národnosti.

Dennis, který v České republice s přestávkami žije již 21 let, je aktivním členem místní komunity expatů. Zároveň si však uvědomuje potřebu komunikace i s lidmi mimo tuto komunitu: “Stojí Vás to mnoho se z té bubliny expatů dostat ven, je totiž hrozně jednoduché si mezi expaty udělat přátele a známé. Vždy s nimi máš něco společného a je proto hrozně jednoduché s nimi trávit veškerý čas.

Někteří moji informátoři mi přímo pověděli, že si rozumí lépe s Čechy a dalšími Evropany než s Američany. Dustin, Dave a Kevin uvedli, že mají pocit, že mezi Američany “nepatří”. Přestože moji informátoři byli téměř všichni schopni zmínit alespoň pár rozdílů napříč evropskými národy, označení Evropa nebo Evropan používají s mnohem větší oblibou než samotní Češi. “*Po celý život jsem měl navíc spoustu přátel, kteří pocházeli ze zemí mimo USA a tak jsem se cítil mezi cizinci poměrně příjemně. Mohu dokonce říci, že v Evropě jsem se již od začátku cítil více jako doma než v Americe.*” zmínil Dustin v našem rozhovoru.

“*Přijde mi to velice snadné a příjemné setkávat se s Čechy. Ale musím říct, že ten příjemný pocit není o nic jiný než který mám, když jsem mezi Italy. Přijde mi to takové společné pro všechny Evropany. Není to žádné drama, žádné zdlouhavé historky jako když jsem s Američany. Přijde mi, že s Čechy se dá vést mnohem přirozenější konverzace, není to tak násilné jako s Američany. Vazby s Čechy jsou takové hlubší.*” vyjádřil se k sociálním vazbám Dave.

Také Kevin, který v České republice pobývá teprve rok, čím dál více upřednostňuje setkávání se s Čechy než s Američany: “*Včera jsem byl s přáteli na večeři, byli to Američané a Irové a nebavili se*

³² PĚNIČKOVÁ Daniela, Anglicky mluvící cizinci v České republice: výuka angličtiny jako prostředek společenské integrace In: Etnické komunity: elity - instituce - stát. Vyd. 1. Editor Dana Bittnerová, Mirjam Moravcová. Praha: FHS UK, 2009, 359 s. Agora (Univerzita Karlova), sv. 5. ISBN 978-80-87398-03-6.

o ničem jiném než o 'ismech' - především o rasismu a sexismu. Měl jsem chuť si jít lehnout. Přijde mi, že Češi se o takovéto věci nestarají, jsou mnohem veselejší. Pokud se objeví problém, řeknou Ti, že by se to mělo změnit, ale nemusejí do toho za každou cenu hloubat a toho si vážím. V USA je nyní velice módní během normální konverzace začít citovat například Edwarda Saida nebo další velké myslitele. Je to zkrátka země plná 'ismů'." popsal Kevin a později dodal: "Jak jsem byl včera na té večeři s Američany, tak jsem se kolem nich najednou cítil strašně zvláště."

Další informátor, který mi pověděl, že se raději setkává s Evropany než s Američany, je Kenny. Narozdíl od předchozích tří informátorů však své preference vysvětluje trochu odlišně: *"Když jdu v USA do baru, jsem obklopen jen Američany a nikdo mi nepřipadá zajímavý, nechci se bavit s někým, kdo je z mého města a umí se bavit jen o práci, to mě štve. V Praze se bavíš s pěti libovolnými lidmi a s každým o úplně něčem jiném. Je to pět zcela odlišných příběhů."* Z jeho odpovědi cítím, že setkávání s jinými národy upřednostňuje především ze zvědavosti a touze po poznání něčeho nového, nikoliv z pocitu, že mezi Američany nepatří.

Sociální vazby každého informátora se vytvářejí vždy individuálně na základě jeho preferencí a životního stylu. Informátoři ze skupiny "nováčků" i "etablovaných" preferují jiný druh sociálního okruhu nezávisle na tom, do které skupiny patří, ačkoliv jistý distanc od svých krajanů je zaznamatelný téměř u všech informátorů.

4.8 Kontakt se zemí původu

Díky moderním technologiím se všem informátorům daří udržovat kontakt s přáteli a příbuznými z USA mnohem lépe než tomu bylo dříve. Informátor Dave naznačil, jak mu právě moderní technologie pomohli udržet dobrý vztah se svým bratrem: *"Mám velmi blízký vztah se svým bratrem a ten byl dost zklamaný, že odjíždím. Trávili jsme spolu mnoho času, zrovna začínal svou sportovní kariéru a bylo to pro něho dost těžké. Bylo to vše ještě před boomem Skypu, takže když jsem volal domu, stále jsem musel ještě využívat takového toho internetového telefonování do zahraničí. Před sedmi lety mi tedy ta vzdálenost připadala ještě delší než dnes, právě díky Skypu."* Mnoho informátorů tak využívá právě internetu k udržování vztahů s lidmi, kteří bydlí tisíce kilometrů daleko.

Druhou možností, jak udržovat kontakt se zemí původu je osobní návštěva. Přestože jediným způsobem návštěvy USA je letecká doprava, silnější konkurenční boj a spolu s tím klesající ceny letenek umožňují migrantům létat do USA stále častěji. Douglas k tomuto faktu poznamenává: *“Když jsem se do Prahy přistěhoval, věděl jsem, že se do USA podívám až zase za dlouho, protože můj plat a ceny letenek tenkrát byly úplně jiné než dnes. Dnes si na letenku domů vydělám během pár měsíců.”*

Frekvence cestování do USA se u jednotlivých informátorů různí. Mezi informátory se však nenašel nikdo, kdo by na kontakt se zemí původu zcela rezignoval. Většina mých informátorů uvedla, že se do USA vrací jednou až dvakrát ročně na dobu od několika týdnů po jeden až tři měsíce.

Zatímco Kyle, který je zde ze všech informátorů jako druhý nejkratší dobu, se vrací domů vždy jednou za rok v létě, Dennis létá do USA každé dva až tři měsíce.

Délka pobytu amerických migrantů na frekvenci cestování do USA nehraje roli. Frekvenci cest do USA ovlivňuje především finanční zabezpečení informátora a míra povinností, které v České republice nebo v USA má.

4.8 Perspektiva informátorů v České republice

Ve svém výzkumu jsem se také věnoval tomu, zda se informátoři v České republice cítí usdlí a zda si dovedou představit, že by zde zůstali natrvalo. Informátoři Dennis a Douglas se krátce po našem interview vrátili do USA.

Douglas se rozhodl vrátit se do USA po rozchodu se svojí přítelkyní, se kterou se zde seznámil. V České republice strávil 6 let. Informátor Dennis se do USA vrátil z pracovních důvodů, v České republice žil s několika přestávkami 21 let.

Dawson, který strávil velkou část svého života tvrdí: *“Potřebuji Slunce, o dost víc Slunce, než kolik se mi ho dostává tady v ČR. Necítím potřebu se vracet do USA, ale například žít půl roku v Chorvatsku a půl roku tady by pro mě bylo asi ideální. Záleží především na tom, kde budou chtít žít moji synové.”*

Dustin podobně jako Dawson spojuje své rozhodnutí s rodinou: *“Jsem poměrně otevřený možností vycestovat někam dál, přestože jsem zde poměrně spokojený. Od té doby, co ale máme malé dítě se přece jen s manželkou více snažíme vybudovat si zde nějaké zázemí.”*

Damian mi při našem rozhovoru řekl: *“Nedokáži říct, zda se tu cítím usazený na trvalo, jsem na cestování po celém světě zvyklý, takže pokud by se mi naskytla nějaká dobrá příležitost, nebyl by pro mě problém se zase někam přestěhovat.”*

Dave svou budoucnost vidí poměrně jasně: *“Mám rád svoji práci, baví mě učit na právnické fakultě a momentálně se tak cítím poměrně usazený.”*

Kenny už dokonce zná termín svého odjezdu do USA: *“Každý rok jsem si říkal, že je to můj poslední rok tady. Ne proto, že by se mi tu nelíbilo, ale protože již od začátku jsem si říkal, že je to pouze dočasné. Tuto zimu se proto vracím zoť do USA.”*

Kevin naopak říká, že by rád udělal nějaký kompromis: *“Rád bych žil blíže k USA, je to nákladné se tam vracet a skoro nemožné pro mé rodiče, aby přileteli za mnou. Rád bych se přestěhoval do Velké Británie. Neexistovala by tam pro mě navíc taková jazyková bariéra.”*

Kane se také necítí jako usazený: *“Ještě než se někde usadím, rád bych vyzkoušel, jaké to je žít ještě v jiné zemi. Zatím jsem žil tady a v Polsku, teď by mě lákala Čína nebo Austrálie.”*

Kyle v tomto zatím váhá: *“Tuším, že Česká republika nebude mou poslední zastávkou, zároveň si však svou budoucnost tady dokáži dobře představit.”*

Žádný z mých informátorů nepronesl, že by byl jeho život spjat s konkrétním místem. Informátoři proto vědí, že není možné vyloučit to, že za několik let budou žít v jiné zemi než v České republice. Perspektiva informátorů tedy nezáleží na délce jejich pobytu, závisí spíš na rodinných či pracovních závazcích, které tu mají.

5 Závěr

V mém výzkumu, který měl původně sledovat adaptaci amerických migrantů v českém prostředí na základě délky jejich pobytu, se neprokázalo, že by délka pobytu zásadně ovlivňovala způsob, jakým se jednotliví migranti adaptují na českou kulturu či jak na ní nahlíží. V tomto smyslu se pouze ukázal rozdíl mezi “etablovanými” a “nováčky” v tom, že “etablovaní” vnímají, že naše země má komunistickou minulost a že si musela projít jistou transformací, kdyžto “nováčci” tuto skutečnost mnohdy ani nepocítí. Avšak je nutné říci, že tento rozdíl mezi informátory není stanoven délkou jejich pobytu v České republice, ale odlišným historickým kontextem, za kterého do České republiky přišli.

Na reflexi amerických přistěhovalců v České republice zdá se délka pobytu nemá zdaleka takový vliv jako jiné faktory - individuální vlastnosti migranta, sociální okruh migranta nebo motivace k příchodu.

Všichni moji informátoři přišli do České republiky jako dospělí lidé s již uzavřenou enkulturací a tak mnohdy ani po letech života mimo svou rodnou vlast nedošlo k výraznější proměně hodnot, které si osvojili v USA. K tomu přispívá i fakt, že moji informátoři se vědomě i nevědomě stavějí do pozice transnacionálních migrantů. Při dotazu, zda se cítí méně jako Američané, byly jejich odpovědi následující:

Kyle: *“Ano, určitě. Ale v dobrém slova smyslu. Zároveň ale budu rád, pokud se mi podaří si zachovat některé typické americké rysy, kterých si vážím, především toleranci vůči cizím názorům a pracovitost.”*

Dustin: *“Nevím, předtím než jsme se zde ocitli, jsme se ženou dva roky cestovali po celém světě. Asi jsem během toho období spíše získával nové zkušenosti a asi zároveň ztrácel některé ty americké vlastnosti.”*

Dawson: *“Přijde mi, že v hluboko v sobě ne, přišel jsem do Evropy, když mi bylo 43, má osobnost již byla tedy pevně utvořena americkou kulturou. Cítím spíš, že mám v sobě několik osobností, které ve mě vyplouvají na povrch spolu se změnou prostředí - ve Francii se chovám jinak, v USA se chovám jinak a také v ČR se chovám jinak.”*

Kevin: *“Ano, necítím se jako Čech, ale cítím se méně jako Američan.”*

Dennis: *“To se těžko říká, za tu dobu, co jsem mimo USA jsem se tolik rozvíjel.”*

Dave: *“Vždycky jsem měl pocit, že do Ameriky nepatřím. Víím také, že v Evropě přece jen trochu vyčnívám. Mám v sobě asi jednu americkou část a jednu evropskou část.”*

Kane: *“Určitě, když vzpomínám na USA, přijde mi, jakobych byl tenkrát někdo úplně jiný.”*

Damian: *“Jsem si svou americkou identitou poměrně jistý, je ale pravda, že některé věci v USA mi už delší dobu přijdou zvláštní. Dřív jsem je tak ale nevnímal.”*

Douglas: *“Asi ano, spíš bych ale řekl, že v Evropě mám jednu tvář a když přijedu do USA, tak zase jinou.”*

Kenny: *“Určitě ano, tady v Čechách jsem se musel naučit tolik nových věcí a přijmout je za své. V USA budu ale pořád doma.”*

Vytváření hraniční kultury je právě jedním z rysů transnacionální migrace. Migrant podle této teorie totiž neupřednostňuje jednu kulturu na úkor druhé. To je umožněno jen a pouze v globalizovaném světě, kde nástroje elektronické komunikace migrantovi umožňují být součástí původní i nové kultury. V současném světě je tak pozice mých informátorů zcela přirozená.

6 Zdrojová literatura

BELLINI, Mary Ann Santoro. The Four Stages of Cultural Shock. [online]. [cit. 2013-06-27]. Dostupné z: http://www.hthtravelinsurance.com/travel_center/stud_international/023.cfm

BERRY, J. W. Acculturation and Adaptation in a New Society. 1992. ISBN 10.1111/j.1468-2435.1992.tb00776.x.

BOSSWICK, HECKMANN 2006; ESSER 2000 in Vybrané aspekty života cizinců v České republice. 1. vyd. Editor Robert Trbola, Miroslava Rákoczyová. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2010, 121, 7 s. ISBN 978-807-4160-677.

Bush's Final Approval Rating: 22 Percent. CBS News [online]. ©2009 [cit. 2013-6-21] Dostupné z: <http://www.cbsnews.com/stories/2009/01/16/opinion/polls/main4728399.shtml>

CASTLES, Stephen a Mark J MILLER. The age of migration: international population movements in the modern world. 3rd ed. New York: Guilford Press, c2003, xiii, 338 p. ISBN 15-723-0904-0.

Český statistický úřad - Cizinci podle kategorií pobytu, pohlaví a občanství k 31. 12. 2011, 2011 ([http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/CB00457FDD/\\$File/141412_t1-06.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/CB00457FDD/$File/141412_t1-06.pdf))

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.str. 112

DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). Migraceonline.cz [online]. 2003 [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/Pohyb_a_pobyt_1.pdf

HAJŠMAN, Tomáš. Adaptační procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945: společnost a kultura : sborník referátů přednesených na konf. s mezin. účastí Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV konané ve dnech 5.-8. listopadu 1984 v Sobotíněokr. Šumperk

HEŘMANSKÝ M., Úvod do společenskovedných metod - Kvalitativní analýza, FHS UK Praha 2009

HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE. Kultury a organizace: software lidské mysli : spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití. Praha: Linde, 2007, 335 s. ISBN 978-80-86131-70-2.

HOFSTEDE, Geert, osobní internetové stránky <http://geert-hofstede.com/czech-republic.html>

HRDLIČKOVÁ, Lucie: Pohled Američanů na českou společnost. In: Etnické komunity v kulturním kontextu. Vyd. 1. Editor Dana Bittnerová, Mirjam Moravcová. Praha: Ermat, 2008, 267 s. ISBN 978-808-7178-010.,

KORAC, M. Integration and How We Facilitate it: A Comparative Study of the Settlement Experiences of Refugees in Italy and the Netherlands. Sociology [online]. 2003-02-01, vol. 37, issue 1, s. 51-68 [cit. 2013-06-27]. DOI: 10.1177/0038038503037001387. Dostupné z: <http://soc.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0038038503037001387>

MURPHY, Robert Francis. Úvod do kulturní a sociální antropologie. 2. vyd. Překlad Hana Červinková. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 268 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 15. ISBN 978-808-6429-250.

BERG, Kalvero. Cultural shock: Adjustment to new cultural environments. Practical anthropology, 1960, 7.4: 177-182.

PĚNIČKOVÁ Daniela, Anglicky mluvící cizinci v České republice: výuka angličtiny jako prostředek společenské integrace In: Etnické komunity: elity - instituce - stát. Vyd. 1. Editor Dana Bittnerová, Mirjam Moravcová. Praha: FHS UK, 2009, 359 s. Agora (Univerzita Karlova), sv. 5. ISBN 978-80-87398-03-6.

REDFIELD, R., LINTON, R., HERSKOVITS, M.J, Memorandum for the Study of Acculturation. American Anthropologist [online]. Vol. 38, No. 1, [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/662563>

SOUKUP, Václav. Přehled antropologických teorií kultury. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 229 s. ISBN 80-717-8328-5.

SZALÓ, Csaba. Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich. Brno: CDK, 2007. 175 s. Sociologická řada, svazek č. 5. ISBN 978-80-7325-136-9.

VAŇKOVÁ M., e-learningový kurz, Úvod do sociálně vědných metod - Verbální techniky dotazování, FHS UK Praha 2009

VOJTKOVÁ, Michaela. Teorie mezinárodní migrace. [online]. [cit. 2013-06-27]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=253&lst=l>